ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 69 (1603) | Пятніца, 1 верасня 1961 года. | Цана 4 кап.

З новым навучальным!

Сёння раніцаю празвінеў першы **званок і студэнты** запоўнілі аўдыторыі і кабінеты Тэатральна-мастацкага інстытута. Пачаўся 1961—62 навучальны год.

Наш карэспандэнт гэтымі днямі наведаў дырэктара інстытута, заслужанага дзеяча мастацтва БССР П. Масленікава і меў з ім гутарку.

— Новы навучальны год, — сказаў П. Масленікаў, — пачынаецца ў велічны час, калі ўся наша краіна, увесь савецкі народ з выключным уздымам рыхтуецца да XXII з'езда КПСС.

Праект Праграмы КПСС, які будзе абмяркоўвацца і зацвярджацца на з'ездзе, ставіць важнейшую задачу **«выхавання новага чалавека, які гарманічна спалучае ў сабе духоўнае багацце, маральную чыстату і фізічную дасканаласць».**

У выкананні гэтай высакароднай задачы значная роля належыць і савецкаму сацыялістычнаму мастацтву, для якога мы рыхтуем маладыя кадры.

З пачуццём высокай адказнасці перад Камуністычнай партыяй і народам пачынаюць свае першыя лекцыі і практычныя заняткі нашы прафесары і выкладчыкі.

Здольная моладзь з гарачымі сэрцамі, юнацкай прагай да ведаў і вялікай любоўю да сацыялістычнага мастацтва прыйшла да нас на першы курс.

Прыёмная камісія, пасля ўважлівых іспытаў і дбайнай праверкі прафесіянальных якасцей будучых рэжысёраў, акцёраў, графікаў, жывапісцаў, скульптараў і тэатральных дэкаратараў, залічыла на першы курс акцёрскага факультэта 25 юнакоў і дзяўчат, 10 — на рэжысёрскае аддзяленне. 20 студэнтаў будзе навучацца на першым курсе дзённага аддзялення мастацкага факультэта, а 30 — на вячэрнім аддзяленні.

У гэтым годзе ўпершыню ў інстытуце адкрылася новае аддзяленне дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Сюды прынята 30 студэнтаў, якія будуць авалодваць спецыяльнасцямі па мастацкай апрацоўцы тканін і вырабаў з іх, мастацкай апрацоўцы дрэва для аздаблення інтэр'ераў новых кватэр (мэбля і інш.) і па мастацкай кераміцы. Значная ўвага будзе таксама аддадзена выхаванню майстроў манументальна - дэкаратыўнага жывапісу (фрэска, мазаіка і інш). Вядома, што практычнае значэнне новага аддзялення для ўпрыгожання дабрабыту будаўнікоў камунізма асабліва вялікае.

Сур'ёзная ўвага ў новым навучальным годзе будзе аддадзена таму, каб маладыя творчыя кадры, якія мы выхоўваем, атрымалі і добрую педагагічную падрыхтоўку. У выніку гэтага яны здолеюць пасля сканчэння інстытута працаваць не толькі ў сваіх майстэрнях або ў якасці пастаноўшчыкаў новых спектакляў, але і выкладчыкамі ў школе, кіраўнікамі студый і самадзейных калектываў.

— Мы імкнуліся да таго, — сказаў П. Масленікаў, — каб пашырыць геаграфію камплектавання інстытута і прыняць больш, чым у мінулыя гады, вясковай беларускай моладзі. Аднак гэта задача яшчэ цалкам не выканана.

У інстытуце будуць зноў працаваць вячэрнія класы малявання для рабочых, служачых і інтэлігенцыі Мінска і яго ваколіц. Мэта такіх класаў — задаволіць імкненне моладзі да авалодання асновамі выяўленчага мастацтва і падрыхтоўка яе да паступлення ў інстытут.

У нашых планах на 1962—63 навучальны год — адкрыць завочнае аддзяленне тэатразнаўцаў, мастацтвазнаўцаў і кінакрытыкаў, патрэба ў якіх даўно паспела. На гэтым аддзяленні, апрача моладзі, здолеюць павысіць сваю кваліфікацыю людзі, якія працуюць ва ўстановах культуры і мастацтва, але не маюць спецыяльнай адукацыі.

Перад выкладчыкамі інстытута ставіцца задача не толькі навучання студэнтаў, але і камуністычнага, маральна-этычнага выхавання будучых майстроў мастацтва.

Загадчыкам кафедры гісторыі мастацтва, літаратуры і мовы прызначаны кандыдат мастацтвазнаўства Г. Барышаў. Кафедру рэжысуры будзе ўзначальваць народны артыст БССР прафесар К. Саннікаў. На пасаду выкладчыкаў запрошаны таксама спецыялісты па манументальна-дэкаратыўнаму мастацтву Г. Вашчанка, В. Кірыленка, М. Рой, малады тэатразнаўца А. Сабалеўскі і іншыя.

— Вялікая ўвага, — заявіў дырэктар інстытута, — будзе аддадзена ўмацаванню сувязі студэнтаў з творчымі калектывамі і вытворчасцю ў разнастайных формах. Так, напрыклад, студэнты мастацкага факультэта будуць кіраваць студыямі выяўленчага мастацтва на прадпрыемствах і ў рабочых клубах. У мэтах паляпшэння прафесіянальнай падрыхтоўкі будучых акцёраў удасканальваецца сцэна пры інстытуце.

Прымаюцца захады для пашырэння навукова-даследчай дзейнасці выкладчыкаў і студэнтаў.

Так, напрыклад, прафесар, народны мастак БССР В. Волкаў падрыхтаваў працу «Методыка першапачатковага малюнка з натуры». Старшы выкладчык С. Герус піша даследаванне па беларускай графіцы, старшы выкладчык, народны мастак БССР А. Марыкс — па гісторыі касцюма, прафесар, народны артыст БССР Д. Арлоў складае зборнік па майстэрству акцёра, кандыдат мастацтвазнаўства П. Масленікаў працуе над раздзелам «Беларускі жывапіс» для IX тома гісторыі мастацтва народаў СССР (усесаюзнае выданне).

— Для поўнага выканання задач, пастаўленых перад інстытутам, — сказаў у заключэнне П. Масленікаў, — нам патрэбна пашырыць памяшканні інстытута, мець асобны інтэрнат для студэнтаў.

Мы заклапочаны і тым, каб у інстытут паступала беларуская моладзь з лепшай папярэдняй творчай падрыхтоўкай. У гэтых мэтах пажадана, каб па прыкладу іншых рэспублік Міністэрства асветы БССР як мага хутчэй адкрыла спецыяльныя мастацкія школы-інтэрнаты ў Мінску і ў іншых раёнах рэспублікі.

Калектыў інстытута з выключным творчым уздымам сустракае XXII з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

ПРАЗВІНЕЎ ЗВАНОК

Першая ступенька да навукі.

Фотаэцюд С. ЧЫРЭШКІНА.

ПРЫСВЕЧАНА РОДНАЙ ПАРТЫІ

«Партыя — наш рулявы» — так называецца выстаўка, наладжаная ў чытальнай зале Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна. У яе раздзелах — «Пачатак шчаслівай эпохі», «Насустрач XXII з'езду КПСС», «На карысць народа», «Беларусь у сямігодцы» — адлюстравана вялікая натхняючая і кіруючая роля партыі Леніна. На стэндах выстаўлены творы Маркса, Энгельса, Леніна, даклады і прамовы М. С. Хрушчова, матэрыялы Пленумаў ЦК КПСС, брашуры, артыкулы.

У памяшканні хатняга абанемента бібліятэкі таксама наладжана выстаўка пад назвай: «Вялікая праграма барацьбы за камунізм».

ЭСТАФЕТА КУЛЬТУРЫ

У Жыткавіцкім раёне ў гонар XXII з'езда КПСС праводзіцца эстафета культуры. Яе пачаў Грычынавіцкі сельскі клуб. Агітбрыгада клуба днямі наведала вёску Мілевічы. Яна выступіла з канцэртам мастацкай самадзейнасці перад рабочымі трэцяга аддзялення саўгаса «Ленінскі».

Эстафету культуры прыняў Ленінскі сельскі клуб.

НЕ ПАРАДНЫЯ ВІЗІТЫ, А СТАЛЫЯ ТВОРЧЫЯ СУВЯЗІ!

Калі едзеш па прыгожым левабярэжжы шырокай Дзвіны, нішто, здаецца, не прадвяшчае, што вось-вось убачыш буйнейшую новабудоўлю сямігодкі. Дарога бяжыць сярод старажытных лясоў Полаччыны, мільгаюць старадаўнія назвы вёсак: Падкасцельцы, Плаксы—яны былі вельмі характэрнымі для абяздоленай заходняй ускраіны былой царскай Расіі.

Нарэшце, апошні не вельмі круты паварот — і адкрываецца від на Нафтаград, што вырас сярод дрымучых лясоў на месцы былой дрыгвы і непраходнага прыбярэжнага хмызняку. Мімаволі звяртаем увагу на адну акалічнасць: строгі квадрат цэнтральных кварталаў горада раптам адыходзіць у бок у напрамку да Дзвіны. Не адразу здагадваешся, што пры планіроўцы будучага горада было вырашана цалкам захаваць лясны пояс, які акаймоўвае новы горад з трох бакоў. Лес пакінулі некранутым, каб зялёным бар'ерам ізаляваць горад ад нафтаперагоннага завода.

Вялікія сілы савецкага народа выклікаў да жыцця гістарычны сямігадовы план. Камуністычная партыя цвёрдай рукою накіроўвае гэтыя сілы на хутчэйшую пабудову камунізма ў нашай краіне. І спрадвечная мара чалавецтва на вачах нашых сучаснікаў становіцца яваю.

Поўным ходам працуе на Нафтабудзе завод жалезабетонных вырабаў, які пастаўляе прадукцыю на будаўніцтва асноўнага аб'екта — нафтаперагоннага завода, на будоўлі жылых кварталаў, культурных і бытавых устаноў, чыгуначных станцый. Нават шырокую Дзвіну сіла чалавечага розуму ў бліжэйшы час прымусіць служыць агульнай справе. Дзве трэці яе воднага патоку пройдзе праз цэнтральную насосную станцыю, каб даць жыццё вялікай індустрыі.

Больш пяці тысяч чалавек жыве і працуе цяпер на беларускім Нафтабудзе. Гэтыя людзі з'ехаліся з усіх куткоў нашай неабсяжнай Радзімы. Тут вы можаце сустрэць і моладзь, якая толькі нядаўна атрымала вытворчую кваліфікацыю пасля заканчэння сярэдняй школы, і старых рабочых з вялікім жыццёвым вопытам. Рускія і беларусы, украінцы і узбекі — хіба гэта не сапраўднае выяўленне вялікай і непарушнай дружбы ўсіх народаў Савецкай краіны!

Многія юнакі і дзяўчаты ўжо цяпер дамагліся звання членаў брыгад камуністычнай працы і з гарачым энтузіязмам змагаюцца за датэрміновы пуск у эксплуатацыю першай чаргі завода. Аб справах такіх калектываў, як камуністычны экіпаж Анатоля Крэменя, камуністычная брыгада тав. Кускова, хочацца спяваць песні, услаўляць іх перадавы вопыт, высакародную стваральную працу, славіць у песнях нашу родную партыю, якая стварыла ўсе ўмовы для масавага росквіту духоўных сіл народа.

І ці не час канчаць нам з кабінетнай творчасцю? Для таго, каб савецкі мастак мог стварыць патрэбныя народу творы, зусім недастаткова знаёміцца з жыццём па кнігах і газетах. Трэба больш бываць сярод людзей, будаўнікоў камунізма.

Мастак абавязкова знойдзе ў сённяшнім жыцці і новыя, сапраўды народныя тэмы для сваёй творчасці, і новыя мастацкія прыёмы, каб услявіць жыццё нашага народа.

Практыка кароткатэрміновых выездаў на буйнейшыя будоўлі і ў калгасы з творчымі справаздачамі-канцэртамі з'яўляецца, вядома, заканамернай і пагарджаць ёю не варта. Аднак гэтыя, я сказаў бы, парадныя візіты цяпер ужо не могуць задаволіць цалкам ні слухачоў, ні мастакоў. Толькі сталая, цесная сувязь з працоўнымі прынясе ім поўнае задавальненне.

Я два месяцы жыў на Нафтабудзе і мне шмат разоў давялося сустракацца і гаварыць з асобнымі людзьмі, з брыгадамі і калектывамі розных участкаў будаўніцтва. І кожны раз я здзіўляўся, як многа хочуць ведаць маладыя будаўнікі, якая вялікая ў іх прага да пазнання розных жыццёвых праблем. Мне даводзілася гадзінамі расказваць ім пра творчасць кампазітараў нашай рэспублікі.

Калі рабочыя даведаліся, што я пабываў у Народным Кітаі, дык літаральна засыпалі пытаннямі аб жыцці і працы кітайскіх сяброў. У сяброўскіх гутарках з рабочымі новабудоўлі гучаў іх гонар за наша свабоднае і шчаслівае жыццё.

Колькі сапраўды таленавітых музыкантаў, паэтаў, танцораў сустрэў я сярод маладых будаўнікоў, як жыва адгукаюцца яны на ўсе надзённыя пытанні нашай сучаснасці! На Нафтабудзе ёсць група маладых паэтаў-будаўнікоў, творчасць якіх прасякнута любоўю да сваёй працы, гонарам за сваю вялікую Айчыну.

Пастаянныя сустрэчы і цесная сувязь з групай пачынаючых паэтаў-нафтабудаўнікоў многае мне далі. Я стварыў лірычную нафтабудаўскую песню на словы майстра 124-га будаўнічага ўпраўлення В. Лукшы. Ён жа нядаўна напісаў новы песенны тэкст, прысвяціўшы яго камуністычнаму экіпажу А. Крэменя. Гэтыя вершы я таксама збіраюся пакласці на музыку. Не сумняваюся, што ў бліжэйшы час з'явіцца цэлы рад новых твораў маладых паэтаў аб лепшых людзях будоўлі, аб выдатных пераўтварэннях, якія ўсюды відаць на старажытнай полацкай зямлі.

Многа можна знайсці на Нафтабудзе і таленавітых музыкантаў, якім вельмі хочацца вучыцца ў вячэрняй музычнай школе. Пытанне аб адкрыцці такой школы цяпер ужо ўзнята мясцовымі арганізацыямі, і трэба думаць, што яно будзе вырашана станоўча.

Сярод маладых музыкантаў ёсць самадзейныя кампазітары — В. Лазарэнка, Г. Петухова і інш.

Перад кожным кампазітарам, музыкантам і літаратарам, які вырашыў цесна звязаць свой лёс з народам і прысвяціць яму сваё жыццё і творчасць, адкрываецца шырокае поле дзейнасці, невычэрпныя крыніцы натхнення. Духоўны рост народа-стваральніка надзвычай вялікі, патрэба ў шчыльнай сувязі з дзеячамі культуры велізарная.

На жаль, некаторыя творчыя работнікі рэспубілі не зусім разумеюць гэта. Асабліва крыўдна бывае за нашу моладзь, якая, атрымаўшы за дзяржаўныя сродкі сярэднюю або вышэйшую музычную адукацыю, застаецца працаваць у буйных гарадах, дзе хочаце, толькі б не ехаць на перыферыю.

Гэтым маладым людзям, якія толькі пачынаюць жыццё, варта было б прыгадаць, што на такія будоўлі, як Полацкі нафтаперагонны завод, Салігорскі калійны камбінат, некалькі год назад па закліку партыі прыехалі юнакі і дзяўчаты з буйнейшых гарадоў нашай Радзімы — Масквы і Ленінграда, Сталінграда і Тбілісі, ведаючы, што жыць спачатку давядзецца ў палатках, без усялякіх выгод. Ехалі са шчырым жаданнем адказаць вялікімі справамі на клопаты партыі і дзяржавы, пакідалі наседжаныя месцы, утульныя кватэры.

Мне здаецца, што Міністэрству вышэйшай і сярэдняй прафесіянальнай асветы варта было б, нягледзячы ні на якія «акалічнасці», накіроўваць маладых спецыялістаў-музыкантаў на буйнешыя будоўлі рэспублікі. Там іх месца, там у штодзённай працы з іх могуць вырасці сапраўды кваліфікаваныя спецыялісты. Там яны больш за ўсё патрэбны, і жыццё само дапаможа да канца раскрыцца іх талентам.

Я настолькі прывык за апошні час лічыць сябе нафтабудаўцам, што ўсе свае бліжэйшыя творчыя планы, уключаючы стварэнне новых песень аб лепшых людзях, а таксама новай сімфоніі, не ўяўляю па-за тэматыкаю, звязанай з гэтай велічнай будоўляй сямігодкі, з яе цудоўнымі людзьмі.

Д. ЛУКАС,
кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтва БССР.

У ШКОЛУ!

Міхась СКРЫПКА.

Ярка навакола
Электрычнасць ззяе.
Бацька з маці ў школу
Сыночка збіраюць.

Бацька падарункі
У партфель ладуе,
Маці гарнітурчык
Новенькі прасуе.

— Вось і дачакалі, —
Кажа бацьку матка, —
Заўтра пойдзе ў школу
Наш сынок Ігнатка.

— Будзь, сынок, стараннным,
Да навукі здатным.
І вучыся добра,
Толькі на выдатна.

А калі вучыцца
Будзеш так, то скора
У Маскву паедзеш,
У Артэк, да мора.

Забірай, што можаш,
Ў школе ад навукі,
Каб былі да працы
Ахвочыя рукі.

Каб сказалі людзі:
— Хлопец малайчына!
Ён карысным будзе
Для сваёй Айчыны.

Можа, станеш дбайным,
Добрым аграномам,
Можа, на камбайне
Станеш усім вядомым.

Ці шляхі пралажыш
Ў космасе прасторным,
Паляціш на Месяц
Ў караблі падзорным.

Вер, сынок, што будзе
Для цябе ўдача!
Ты пакажаш людзям,
Што мы ў свеце значым!

Для цябе адкрыты
Ўсе дарогі насцеж.
У навуцы й працы
Ўсе ключы ад шчасця.

ВЫСТАЎКІ РАБОТ НАРОДНЫХ УМЕЛЬЦАЎ

Сельскія клубы і бібліятэкі Хойніцкага раёна наладзілі выстаўкі народнай творчасці. Яны ўжо праведзены ў Магілёўскім, Дварышчанскім, Паганянскім, Глінішчанскім і Веляцінскім сельскіх клубах. Сярод экспанатаў прыкладнога мастацтва цікавыя работы калгасніцы сельгасарцелі «Бальшавік» М. Гардзейчык, работніцы саўгаса «Перамога сацыялізма» Н. Сычанок і іншых. Лепшыя работы майстроў народнага мастацтва будуць паказаны на Гомельскай абласной выстаўцы.

15 калектываў мастацкай самадзейнасці раёна прынялі ўдзел у святах песні і працы, якія былі наладжаны аддзелам культуры ў Кліўскім, Аўрамаўскім, Хойніцкім, Кажушкаўскім клубах.

А. БОНДАР.

Рысы нашага жыцця

ЧАЛАВЕК — ЧАЛАВЕКУ

«ЯК-12» вяртаецца на сваю базу. Яго вядзе пілот санітарнага звяна Юрый Якубоўскі. Стомлена адкінуўшыся на сядзенні, ён задаволена ўсміхаецца. Чарговае заданне выканана. Скончыўся рабочы дзень. Роўна ракоча матор. Пад крылом так добра знаёмыя прасторы роднай зямлі. Наперадзе Мінск, жаданы адпачынак...

Не паспеў Якубоўскі выйсці з кабіны, як да яго падбег дзяжурны.

— Тэрміновае заданне. Хутчэй у штаб.

Нампаліт М. Барысаў сустрэў пілота на парозе кабінета.

— Таварыш Якубоўскі, трэба неадкладна даставіць урача ў Нясвіж. Жанчына пры смерці. Усе пілоты на вылеце. Камандаванне звяртаецца да вас. Больш няма каму.

...Праз сем хвілін самалёт адарваўся ад узлётнай паласы. Урач быў дастаўлены своечасова. Тэрміновая аперацыя скончылася пасляхова. Жыццё жанчыны выратавана.

І зноў «ЯК-12» вяртаецца на сваю базу. У пілота добры настрой. Выканана яшчэ адно адказнае заданне. Толькі ці скончыўся на гэтым рабочы дзень? Можа, зноў тэрміновы вылет? Твар Юрыя Якубоўскага адразу становіцца сур'ёзным:

— Што-ж, трэба будзе — зноў палячу!

Вось з такіх выпадкаў і складаецца на першы погляд сціплая, а на справе складаная і надзвычай адказная работа Якубоўскага і яго таварышаў.

Юрый яшчэ малады пілот. Вучылішча ГПФ ён скончыў у 1958 годзе.

— Не ўсім жа лятаць на звышгукавых рэактыўных, — гаворыць Якубоўскі, — трэба служыць і ў санітарнай авіяцыі.

Звяно, у якім служыць Юрый Якубоўскі, змагаецца за званне калектыву камуністычнай працы.

Пілот грамадзянскага паветранага флоту Юрый Якубоўскі.

КОЖНЫ ЗА ЎСІХ, УСЕ ЗА АДНАГО

Спачатку здавалася, што тут, бадай, ужо нічога не зменіш. Так у тэкстыльнай прамысловасці працавалі даўно — дзень за днём, год за годам. За кожным памочнікам майстра замацоўваўся камплект, г. зн. пэўная колькасць станкоў. Ён ашчаджаў іх, рабіў прафілактыку і рамонт. Брыгада памочніка майстра Віктара Кажурына дасягнула прадукцыйнасці абсталявання, запланаванай на 1965 год. За выдатную работу гэтаму калектыву прысвоена высокае званне брыгады камуністычнай працы. А побач, скажам, чацвёрты і пяты камплекты адстаюць. Захварэла, напрыклад, ткачыха, і станкі яе не працуюць. З-за прастою абсталявання планавае заданне не выканана. Гэта не магло не хваляваць калектыў. Як павялічыць прадукцыйнасць працы? Пра гэта думалі рабочыя ткацкага цэха Мінскага тонкасуконнага камбіната, яны настойліва шукалі рэзервы для таго, каб кожны камплект працаваў беспералынна. Нарэшце, было знойдзена сапраўды творчае рашэнне. Па прапанове В. Кажурына вырашылі аб'яднаць чатыры камплекты адной комплекснай брыгадай. Рабочы-наватар добра разумеў, што не ўсё адразу пойдзе гладка, магчыма, давядзецца і менш зарабляць.

Партыйнае бюро і фабрычны камітэт камбіната адобрылі пачынанне. За першыя два тыдні, дзякуючы паляпшэнню арганізацыі працы і вытворчай вучобе, ткачыхі, якія раней адставалі, значна павысілі выпрацоўку. Цяпер калектыў брыгады ўзяў на сябе павышаныя абавязацельствы і паспяхова змагаецца за званне брыгады камуністычнай працы.

Гэта ўжо не адзіная комплексная брыгада на камбінаце. Прыклад ініцыятараў пераняли іншыя. Памочнікі майстра Анатоль Князеў і Васіль Трагубка таксама вырашылі аб'яднаць свае камплекты і працаваць па-новаму.

ТАВАРЫШЫ ДАПАМАГЛІ

Здарылася няшчасце. Малады рабочы завода гумавых тэхнічных вырабаў Эдуард Плюцінскі раптам страціў прытомнасць. Суседзі пазванілі ў хуткую дапамогу. Эдуарда тэрмінова накіравалі ў бальніцу.

Неўзабаве таварышы даведаліся, што для выратавання жыцця хворага патрэбна вялікая колькасць не кансерваванай, а свежай крыві. Гэтая вестка хутка абляцела ўвесь завод. 56 рабочых выказалі жаданне даць Эдуарду сваю кроў. Яны падалі заявы ў заводскі камітэт Чырвонага Крыжа. Старшыня камітэта Вера Красавіна першай пагадзілася прыйсці на дапамогу таварышу.

Урачы выкарысталі кроў 20 рабочых — Веры Красавінай, камсорга Міхаіла Макарчанкі, вальцаўшчыцы Марыі Бычкоўскай, электрыка Уладзіміра Федзіна, акумулятаршчыка М. Зельдзіна і іншых. Дапамога таварышаў выратавала жыццё Эдуарда Плюцінскага.

Загадчыца Бабруйскага аддзела аховы здароўя Вера Паўлаўна Нікіфарава расказвае, што такія высакародныя ўчынкі савецкіх людзей здараюцца вельмі часта. Нядаўна аўтамашына будтрэста № 13 па шляху з Глуска ў Бабруйск пацярпела аварыю. У выніку быў цяжка паранены рабочы Сеўба. Для яго выратавання таксама трэба было зрабіць уліванне крыві. З інтэрната, дзе жыве Сеўба, на гарадскую станцыю пералівання крыві накіраваліся 50 рабочых. 26 з іх аддалі бясплатна сваю кроў, каб дапамагчы таварышу, што трапіў у бяду.

М. БЯРЭЗІНСКІ.

Песня будаўнікоў Нафтаграда

Музыка Д. ЛУКАСА.

Словы С. ГРАХОЎСКАГА.

1. Над шырокаю светлай ракою
Наша дружная змена ідзе,
Нашы сэрцы не знаюць спакою
І яго не шукаюць нідзе.

ПРЫПЕЎ:

Ідуць, ідуць будаўнікі,
Ідуць у ясныя прасторы,
Мы пабудуем на вякі
Камуністычны светлы горад.

2. Мы прыйшлі на Дзвіну юнакамі,
Мы адолелі сцюжу і град,
Маладымі сагрэлі рукамі
Беларускай зямлі Нафтаград.

ПРЫПЕЎ.

3. Зашумела на вуліцах вецце,
Паравозы гудуць і гудуць.
Разам з намі шчаслівыя дзеці
Над шырокай Дзвіною ідуць.

ПРЫПЕЎ.

НАРОДНАМУ ТЭАТРУ — СВОЙ РЭПЕРТУАР

Кастусь ГУБАРЭВІЧ

Два гады існавання народных тэатраў — тэрмін невялікі, і, можа, хто-небудзь падумае, што рана яшчэ гаварыць пра нейкія вынікі іх працы, а тым больш — спрачацца аб праблемах іх развіцця.

Але гаворка пра народныя тэатры сапраўды наспела і пачалася яна зусім не выпадкова. Гэта асабліва стала відавочна пасля азнаямлення з праектам Праграмы партыі, у якім прадугледжваецца шырокае развіццё народных універсітэтаў, тэатральных калектываў і іншых самадзейных культурных арганізацый, а спалучэнне масавай самадзейнасці з прафесіянальным мастацтвам кладзецца ў аснову ўзбагачэння культурных скарбаў народа.

Сёння ўжо можна спадзявацца, што народныя тэатры сапраўды ўзбагацяць культурныя скарбы народа. На іх сцэне з'явіцца нямала шэдэўраў самадзейнага драматычнага мастацтва, з іх сцен выйдуць на вялікую сцэну сотні таленавітых народных самародкаў.

Таму ўжо цяпер трэба гаварыць, думаць, спрачацца пра тое, як памагчы народным тэатрам, каб яны сапраўды былі народнымі ў самым шырокім сэнсе гэтага слова, каб яны як мага менш блукалі ў поцемках, а хутчэй выйшлі на шырокі і светлы шлях сваёй творчасці.

На такую дарогу іх можа вывесці высокае майстэрства, якога нельга дасягнуць без змястоўнага рэпертуару.

Не хацелася б паўтараць даўно вядомую ісціну, што тэатр — гэта трыбуна, з якой пісьменнік і акцёр вядуць страсную, палымяную размову пра сваю эпоху, пра свайго сучасніка. У эпоху Астроўскага і Чэхава гэта трыбуна стаяла яшчэ далёка ад народных мас, сёння яна ўзвышаецца ў самай іх гушчы. Народ хоча ў першую чаргу бачыць на сцэне сваю эпоху, сваю сучаснасць, хоча пачуць адказы на шматлікія пытанні, якія ставіць сённяшняе жыццё перад кожным чалавекам.

Ва ўсе эпохі сучаснасць і толькі сучаснасць жывіла тэатр, а што ж гаварыць пра нашу эпоху, якая і нарадзіла такую цудоўную з'яву, як народны тэатр. Ужо сама назва «народны» абавязвае тэатр жыць адным дыханнем з народам. І, можа, у гэтым трэба было шукаць своеасаблівасць сцэнічнай самадзейнай творчасці.

А між тым ужо на самым пачатку свайго існавання народныя тэатры сталі ледзь не філіяламі сваіх цэнтральных і абласных сабратаў. Яны пачалі пераймаць іх рэпертуар, не ўлічыўшы таго, што прафесіянальныя тэатры, акрамя сучаснага рэпертуару, могуць і павінны ставіць на сваёй сцэне і класіку, і заходнюю драматургію, і п'есы з далёкага мінулага, бо яны падрыхтаваны для гэтага папярэдняй вучобай і творчасцю. Прафесіянальны акцёр можа пераўвасабляцца ў любы вобраз любой эпохі, чаго нельга яшчэ патрабаваць ад акцёра народнага тэатра па той простай прычыне, што жыццё сваё ён аддаў не сцэнічнай прафесіяналізацыі. Яго творчасці больш даступныя вобразы людзей, якіх ён бачыць у жыцці, якіх ён ведае і разумее.

Самадзейнаму акцёру куды лягчэй сыграць трактарыста, чым купца, калгаснага брыгадзіра, чым венецыянскага дожа, бо каб сыграць купца, трэба ведаць яго эпоху, яе псіхалогію, маральны кодэкс і яшчэ шмат чаго, што даецца многімі гадамі навучання і творчасці.

Трактарыста ж часта іграе сам трактарыст, і каб гэты вобраз быў пераканаўчы, артысту, пры слабым майстэрстве, памагае інтуіцыя.

А калі так, то рэпертуар тэатральнай самадзейнасці, у тым ліку — і народных тэатраў, мусіць быць у поўным сэнсе слова сучасным, пабудаваным на матэрыяле жыцця, якое найбольш блізкае самадзейным акцёрам. Гэты матэрыял будзе куды больш актыўна абуджаць інтуіцыю, творчую фантазію артыста, бо жыццёвыя прататыпы сцэнічных вобразаў — вакол яго. Як няёмка часам глядзець самадзейнага артыста, які іграе на сцэне незнаёмую для яго ролю па кніжнаму, абстрактнаму, дылетанцкаму ўяўленню! І горш за ўсё, калі па такому ўяўленню ствараюцца сцэнічныя вобразы класічнай драматургіі, раскрыццё якой даступна навят не кожнаму прафесіянальнаму тэатру. Горш таму, што такая ігра падае гледачу класічны твор у прымітыўным выглядзе і тым самым глыбока траўміруе эстэтычныя густы не толькі гледачоў, а і самога тэатра.

У самадзейным тэатры пакуль што няма яшчэ магчымасці папярэдня рыхтавацца да пастаноўкі класічнага твора — вывучаць эпоху, літаратуру, іканаграфічныя матэрыялы, атмасферу быту, гісторыі. Ды калі б, скажам, і была такая магчымасць, то на пастаноўку больш-менш прыстойнага класічнага спектакля спатрэбіцца самае малое паўгода. А навошта народу такі народны тэатр, які можна бачыць два разы ў год? Гэта ўжо будзе не тэатр, а студыя, якая толькі час ад часу будзе паказваць сваю работу на сцэне. Так нядоўга наогул страціць сувязь з гледачамі і жыццём.

Тым не менш ледзь не кожны народны тэатр ці драматычны гурток лічыць за гонар уключыць у свае рэпертуарныя планы тую ці іншую класічную п'есу, каб усё было, «як у людзей». «Ягор Булычоў і іншыя», «Васа Жалязнова», «Не ўсё кату масленіца», «Праўда добра, а шчасце лепш» і іншыя класічныя творы так і мільгаюць у спісах пастаўленых на самадзейнай сцэне. На шматлікіх раённых і абласных аглядах класічныя спектаклі лічацца нібы пропускам на рэспубліканскі агляд, дзе ў сваю чаргу яны так сама кананізуюцца, замест таго, каб шчыра сказаць удзельнікам, што ўзяліся яны пакуль што не за сваю справу, што нельга панібрацкі ставіцца да класікі.

Я зусім не хачу сцвярджаць, што класіку нельга ставіць на самадзейнай сцэне. У асобных выпадках, калі ў калектыве ёсць прафесіянальна вопытны рэжысёр, ёсць эрудзіраваныя, з вялікім сцэнічным стажам, таленавітыя выканаўцы, якія глыбока захапіліся б класічнай п'есай, відаць, можна паставіць і такі спектакль.

Але ў большасці выпадкаў класіка ставіцца на самадзейнай сцэне без сур'ёзнага на тое творчага права, проста, каб даказаць, што і мы не лыкам шытыя, што таму ці іншаму рэжысёру хочацца «ўцерці нос» прафесіянальнаму тэатру.

У кожным раённым цэнтры, у кожным калгасе і саўгасе ёсць бібліятэкі, а ў бібліятэках — класічная літаратура, яе чытаюць, вывучаюць у школах. І няхай лепш застаецца ўяўленне аб класічных творах па кнігах, чым па аматарскіх сцэнічных «перавыданнях» іх. А размаўляць з народам са сцэнічнай трыбуны трэба пра сённяшні дзень. Таму ніяк нельга пагадзіцца з дырэктарам Народнага тэатра Дома культуры аршанскага ільнокамбіната А. Васілеўскім, які кінуў народным тэатрам заклік: няхай жывуць на самадзейнай сцэне Шэкспір і Астроўскі! Ставіць толькі вялікія п'есы!

Пераацэнка сваіх магчымасцей ужо шмат нашкодзіла драматычнай самадзейнасці. Хапіўшыся за вялікую п'есу, рэжысёр і акцёры пачынаюць успамінаць, як яна была пастаўлена ў тым ці іншым прафесіянальным тэатры. А ўспомніўшы, пачынаюць механічна пераймаць. У выніку — штампы. І не выпадкова ўзнікла трывога ў мастацкага кіраўніка Ашмянскага раённага Дома культуры тав. Сіднева, якога сур'ёзна занепакоіла такое перайманне, бо яно штурхае самадзейнасць на шлях творчага паразітызму.

Тав. Сіднеў вельмі правільна і своечасова, па-мойму, ставіць пытанне аб набліжэнні тэатральнай самадзейнасці да жыцця, бо сапраўды ў народных тэатрах пачынае вызначацца тэндэнцыя да нейкага акадэмізму. Калі, скажам, ставіць спектаклі, дык вялікія, а калі вялікія, дык каб не горш, чым у акадэмічным тэатры.

Народныя тэатры сапраўды павінны вучыцца майстэрству, і правільна, калі яны будуць раўняцца на маякі вялікага мастацтва. Але нельга забываць, што самадзейны драматычны калектыў — не тэатральны інстытут, перад ім стаяць **свае** задачы. У першую чаргу ён павінен быць **актыўным удзельнікам** стваральнай працы савецкага народа.

Самадзейнасць? Так. Але НА ПРАФЕСІЯНАЛЬНЫМ УЗРОЎНІ

Таксама нельга не згадзіцца з тав. Сідневым, калі ён гаворыць, што тэатральная самадзейнасць павінна шукаць **свой** шлях. Не абавязкова, на яго думку, народнаму тэатру ставіць толькі спектаклі. Поруч са спектаклем, можа, трэба ствараць літаратурна-музычныя кампазіцыі, тэатралізаваць якое-небудзь свята і г. д.

А чаму б, скажам, не паставіць спектакль з аднаактовых п'ес, якія, да рэчы, зусім чамусьці не ставяцца ў народных тэатрах (па той, відаць, прычыне, што на вялікай сцэне іх таксама не ставяць). У аднаактоўцы менш занята ўдзельнікаў, яна не патрабуе складанай дэкарацыі і афармлення, яе лёгка можна паказаць на любой калгаснай сцэне, яна можа ўвайсці часткай праграмы мастацкай агітбрыгады (а народныя тэатры, між іншым, адарваліся ад іх, зноў такі, відаць, па прычыне таго ж уяўнага акадэмізму).

Пастаноўкай аднаактовак (а з іх пачынаўся калісьці кожны сённяшні народны тэатр) на самадзейнай сцэне была б рэабілітавана «малая» драматургія, якая за апошні час прыйшла ў поўны заняпад, бо нават самы звычайны драмгурток грэбліва капырзіцца на аднаактоўку.

Народнаму тэатру ні ў якім разе нельга адрывацца ад масавых форм мастацкай самадзейнасці — пастановак аднаактовых спектакляў, літаратурна-музычных і літаратурных кампазіцый, масавых канцэртаў — форм, якія найбольш даступныя па сваёй рэалізацыі ў сённяшніх умовах і шырока бытуюць у самадзейнасці.

Калі правільна (а гэта абсалютна правільна), што народныя тэатры — вышэйшая ступень мастацкай самадзейнасці, дык яны мусяць паказваць узоры, ствараць эталоны самадзейнага мастацтва, каб узнімаць яго да свайго ўзроўню.

Тым самым я не хачу сказаць, што народныя тэатры павінны адмовіцца ад асваення вялікіх форм сцэнічнай творчасці. Вялікія спектаклі трэба ставіць, але нельга, каб яны былі адзінай формай існавання самадзейнага калектыву.

І не кожны «вялікі» спектакль патрэбны народнаму тэатру. Патрэбны ў першую чаргу **сучасны** спектакль. У рэдакцыю газеты «Літаратура і мастацтва» часта прыходзяць пісьмы з самадзейных калектываў са скаргамі, што ў рэспубліцы няма пракатных баз для самадзейнасці. Калі для спектакля патрэбны, скажам, фрак і фрачныя шчыблеты, дык гэта — цэлая праблема.

Так і хочацца сказаць аўтарам гэтых пісьмаў: навошта вам тыя фракі!... Выходзьце вы да сваіх гледачоў у вобразах і касцюмах нашых сучаснікаў. У гэтых касцюмах вы будзеце выглядаць куды прыгажэйшымі, чым у фраках, якіх вы, да рэчы, і насіць не ўмееце... Пакіньце вы фрачныя і розныя іншыя гардэробныя п'есы прафесіянальным тэатрам, якім сапраўды, часам, трэба ставіць класіку з фракамі і камзоламі... А ваша мастацтва — гэта наш сённяшні цудоўны дзень, і чым думаць, дзе дастаць фрак, можа, больш трэба паклапаціцца, каб вашы артысты ўмелі не толькі выконваць ролі, а і па-майстэрску чытаць, спяваць, танцаваць, іграць на музычных інструментах, каб быць гатовым прымаць удзел ва ўсіх відах і формах самадзейнасці. Артыст народнага тэатра павінен быць прыкладам універсальнасці. Вузкая спецыялізацыя ў драматычнай самадзейнасці — з'ява проста ненармальная.

Сучаснасць — душа народнага тэатра. Гэтая назва стала цікавай тэмай артыкула С. Пятровіча. Але сучаснасць народнага тэатра не толькі ў пастаноўках сучасных п'ес, а і ў самай шчыльнай сувязі з жыццём народа і мастацкай самадзейнасцю.

Уся атмасфера творчага і грамадскага жыцця народнага тэатра мусіць быць напоўнена дыханнем сучаснасці, бо яна і ёсць тая атмасфера, якой дыхае і жыве самадзейнасць.

У гэтай сувязі трэба сказаць, што ў народных тэатрах яшчэ не высокі грамадскі тэмперамент. Там, дзе ёсць мастацкія саветы, уплыў грамадскасці больш адчуваецца. Ды і там, калі выбіраюць п'есу, нярэдка перамагаюць суб'ектыўныя густы рэжысёра ці мастацкага кіраўніка. Некаторыя рэжысёры перабольшваюць і свае сілы, і сілы свайго тэатра, беручыся за пастаноўку цяжкіх і складаных п'ес. Не варта, па-мойму, было ставіць Баранавіцкаму народнаму тэатру вельмі складаную п'есу «Кветкі жывыя» Н. Пагодзіна, не гледзячы на яе выключную надзённасць. На спектакль патрачана шмат часу, яшчэ больш энергіі, а ні тэатру, ні гледачам ён не прынёс радасці.

Мастацкія саветы пры народных тэатрах павінны ў такіх і ва ўсіх іншых выпадках больш аб'ектыўна падыходзіць да выбару п'есы, улічваючы не толькі яе актуальнасць, а і магчымасці тэатра. Трэба даражыць часам самадзейных акцёраў, бо, як правіла, яго вельмі мала ў іх. Думаецца, што ва ўмовах самадзейнасці нельга траціць тры ці чатыры месяцы, а то і паўгода на пастаноўку спектакля. Гэта размагнічвае і акцёраў, якія рэдка выступаюць перад гледачамі, і гледачоў, якія маюць магчымасць толькі два—тры разы за год паглядзець свой тэатр.

Наогул наспела ўжо неабходнасць пакласці канец рэпертуарнай стыхіі ў народных тэатрах, калі там ставяць, што каму ўздумаецца. Зацвярджае ж Міністэрства культуры рэпертуарныя планы рэспубліканскіх і абласных тэатраў, чаму ж не можа быць нейкі планавы пачатак і ў рэпертуары народных тэатраў? Чаму б таму ж міністэрству сумесна з Рэспубліканскім Домам народнай творчасці не памагчы народным тэатрам скласці іх рэпертуарныя планы, улічыўшы асаблівасці кожнага калектыву? Тады б, відаць, узнікла вельмі важная задача стварэння сцэнічных варыянтаў п'ес спецыяльна для народных тэатраў. Чаму над некаторымі п'есамі гэтыя тэатры працуюць па тры—чатыры, а то і болей месяцаў? Таму, што гэтыя п'есы маюць вялікую колькасць карцін, эпізодаў, разлічаны на складаную сцэнічную тэхніку, якая недаступная самадзейнай сцэне. Часу трацiцца шмат, а вынік часта бывае роўны нулю. Абсалютна ж правільна гаворыць у сваім артыкуле метадыст Магілёўскага абласнога Дома народнай творчасці А. Голыш, што перамена карцін ці эпізодаў у самадзейным спектаклі займае іншы раз 10—12 мінут, а ў выніку губляецца цэльнае ўражанне ад спектакля.

Для народных тэатраў неабходны п'есы з мінімальнай колькасцю карцін, эпізодаў, з простымі дэкарацыямі. Робяць жа прафесіянальныя тэатры выязныя варыянты сваіх спектакляў. Можна было б і, відаць, трэба рабіць па найбольш складаных п'есах сцэнічныя варыянты для народных тэатраў, запрасіўшы для гэтай справы драматургаў, тэатральных рэжысёраў і мастакоў.

У гэтай сувязі паўстае яшчэ адно пытанне: як забяспечваць народныя тэатры п'есамі. Звычайна тэатры самі іх шукаюць. Але не кожны з іх мае магчымасць сачыць, а тым больш набываць усе новыя п'есы. Відаць, трэба мець нейкі адзін цэнтр, які б займаўся гэтай справай і рэкамендаваў бы творы савецкай, і ў першую чаргу — беларускай драматургіі, якая, дарэчы, слаба прапагандуецца ў тэатральнай самадзейнасці. Бываюць часам нават кур'ёзы. Беларускае тэатральнае таварыства аднойчы прыслала Багушэўскаму народнаму тэатру пасылку беларускіх п'ес... у перакладах з беларускай мовы. Там і па сённяшні дзень не могуць зразумець, чаму народныя тэатры Беларусі мусяць ставіць п'есы ў перакладзе з беларускай мовы. Здавалася б, трэба было рабіць наадварот: ставіць на беларускай мове не толькі беларускія п'есы.

Пытанні рэпертуару найбольш важныя і неадкладныя ў жыцці тэатральнай самадзейнасці і вырашаць іх трэба таксама неадкладна.

Салістка ансамбля танца БССР Святлана Ясюкевіч выступіць у новай праграме, прысвечанай XXII з'езду партыі. Яна рыхтуе ролю ў сюіце «Свята ўраджаю».

Фота С. ЧЫРЭШКІНА.

У ХРЭСТАМАТЫЮ — творы хрэстаматыйныя

ПІСЬМО Ў РЭДАКЦЫЮ

Калі прыходзіш у бібліятэку і даведваешся, што значная колькасць моладзі, выбіраючы літаратуру для чытання, аддае перавагу таннаму дэтэктыву, пачынаеш думаць аб прычынах такога становішча.

Перш за ўсё гэтую з'яву можна, відаць, тлумачыць эмацыянальнай непісьменнасцю. І тут, думаецца, значная частка адказнасці кладзецца на школу.

Вось школьная праграма па беларускай літаратуры. У апошні час колькасць гадзін на вывучэнне літаратуры змяншаецца. Імена таму павінна вырасці ўвага да выбару твораў для праграмнага вывучэння. У хрэстаматыі павінны ўключацца сапраўды **хрэстаматыйныя** творы — выдатныя ў ідэйных, эстэтычных і выхаваўчых адносінах.

Пакуль жа далёка не ўсе творы, змешчаныя ў хрэстаматыях, адпавядаюць гэтым патрабаванням.

Паглядзім хрэстаматыі для 5—7 класаў. Відавочна, што тэматычнаму прынцыпу, які пакладзены ў іх аснову (прынцыпу самому па сабе мэтазгоднаму), часам прыносяцца ў ахвяру эстэтычныя меркаванні.

Так, у 5 класе побач з творамі, ідэйна-мастацкія вартасці якіх даўно ўжо выпрабаваны часам, вывучаюцца і такія апавяданні, як «Новы год» А. Якімовіча, «Запаветны камень» І. Грамовіча. У адным класе 25 вучняў з 32 адказалі, што гэтыя апавяданні ім не падабаюцца, бо яны нецікавыя. Ды і як могуць падабацца пяцікласнікам творы расцягненыя, пазбаўленыя дынамікі, без асаблівых моўных вартасцей?.. Больш удала, на маю думку, мог бы быць падабраны для гэтай жа хрэстаматыі і ўрывак з рамана І. Шамякіна «Глыбокая плынь».

Тое ж датычыць і падбору вершаў.

Не зразумела, чаму на вывучэнне творчасці М. Багдановіча ў старэйшых класах адведзена ўсяго... тры гадзіны. Думаецца, што для выхавання сапраўднага густу да паэзіі вывучэнне творчасці М. Багдановіча можа даць вельмі многа, але што ж можна зрабіць за тры гадзіны...

Крытычныя артыкулы ў падручніках па беларускай літаратуры для старэйшых класаў напісаны суха, мова бедная, асабліва, як ні дзіўна, пры аналізе вершаў. Пра мастацкія асаблівасці таго ці іншага твора звычайна гаворыцца бегла ў канцы тэмы.

Пры разглядзе мастацкіх асаблівасцей куляшоўскага «Сцяга брыгады», напрыклад, нічога не гаворыцца пра культуру верша, пра метафарычнасць мовы.

Вельмі мала ў нас добрай метадычнай літаратуры па пытаннях аналізу паэзіі ў школе.

Трэба больш удзяляць увагі і пазакласнаму чытанню, знаёміць вучняў з навейшай літаратурай. Апроч таго, думаецца, варта, каб у старэйшых класах настаўнікі арганізоўвалі літаратурныя гурткі. Такі гурток патрэбен кожнай школе.

С. АНДРАЮК,
настаўнік Крываносаўскай сярэдняй школы.

Старадарожскі раён,
Мінская вобласць.

ЛЕКЦЫЯ-КАНЦЭРТ

Для ўдзельнікаў настаўніцкай канферэнцыі і актыву Мядзельскага раёна Мінская гарадская нотна-музычная бібліятэка наладзіла музычную лекцыю-канцэрт «Нам песня жыць і будаваць дапамагае».

Аб творчасці выдатных савецкіх кампазітараў-песеннікаў расказаў кансультант бібліятэкі М. Жухавіцкі.

Удзельнікі канферэнцыі цёпла сустрэлі артыстаў В. Чарнабаева, Э. Зігер, В. Прышчапёнка, Ю. Матраева, І. Вішнеўскую, Г. Стэрлін, якія выканалі папулярныя песні І. Дунаеўскага, В. Мурадэлі, Э. Калманоўскага, Л. Лядавай, А. Фельцмана, А. Астроўскага, Н. Ілютовіч і некалькі твораў Ул. Алоўнікава і Ю. Семянякі.

Прэм'ера ў Ашмянах

Летась на рэспубліканскім аглядзе народных тэатраў і самадзейных калектываў Ашмянскі народны тэатр, паказаўшы спектакль «Паўлінка», заняў першае месца і атрымаў першую прэмію. Спектакль вызначаўся акцёрскім ансамблем, праўдзівасцю і тэатральнай яркасцю сцэнічных вобразаў. Гледача радавалі творчае захапленне, з якім артысты выконвалі свае ролі, глыбокае пранікненне ў сутнасць вобразаў і падзей. Сёлета тэатр паказаў ужо дзве прэм'еры: «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка і зусім нядаўна—«Цені знікаюць» па п'есе С. Свірыдава.

Першы варыянт п'есы С. Свірыдава не вызначаўся высокімі мастацкімі якасцямі, і тэатр доўгі час працаваў з аўтарам.

— Мы ўбачылі ў п'есе тое, — сказаў рэжысёр тэатра П. Дакука, — што часта наглядалі ў некаторых калгасах. Нас захапіла вастрыня сатырычных вобразаў, і мы вырашылі паставіць гэты спектакль.

Тэатр паказаў прэм'еру дэлегатам раённай партыйнай канферэнцыі. Апладысменты чуліся не толькі ў канцы актаў, але вельмі часта і па ходу спектакля. Асабліва, калі на сцэне з'яўляліся ілжэкалгасніца Агата (артыстка Л. Кузьменка) і брыгадзір калгаса Антон Глык (артыст Э. Лукша). Чула рэагавалі гледачы на выкрыццё жулікаў, аматараў «лёгкага жыцця», п'яніц і марнатраўцаў.

Тэма п'есы Свірыдава надзённая. Аднак п'еса драматургічна не дасканалая, у значнай меры просталінейная, ілюстрацыйная. Аўтар слаба выпісаў вобразы станоўчых герояў. Тэатру ў працэсе работы над спектаклем удалося ў пэўнай ступені перамагчы гэтыя недахопы. Некаторыя вобразы (Агата, Глык і інш.), створаныя артыстамі, узняліся да мастацкага абагульнення.

У антрактах і пасля спектакля гледачы называлі жывых прататыпаў герояў п'есы. Дэлегаты канферэнцыі — старшыні і брыгадзіры калгасаў запрашалі тэатр прыехаць у свае калгасныя клубы.

Чаму ж тэатру ўдалося на слабым драматургічным матэрыяле зрабіць дзейсны спектакль? У значнай меры таму, што артысты яго цесна звязаны з жыццём і тых людзей, якіх яны паказваюць са сцэны, бачылі на ўласныя вочы. Два апошніх спектаклі тэатра прысвечаны калгаснаму жыццю. Поспех іх забяспечылі артысты Народнага тэатра, якія ў свой час сыгралі ролі Альжбеты, пана Быкоўскага, Пустарэвіча, Паўлінкі — Л. Кузьменка, Э. Лукша, А. Міхеенка, Е. Архіпава і інш.

У спектаклі «Цені знікаюць» гэтыя артысты яшчэ больш раскрылі свой талент. Л. Кузьменка выконвае ролю Агаты — хітрай і праставатай, ласкавай і злоснай жанчыны, заўсёды, заклапочанай тым, каб як мага больш уварваць з калгаса, лягчэй пражыць. Яна ўпэўнена, што да кожнага чалавека можна знайсці ключ і выкарыстаць яго ў сваіх мэтах; толькі трэба ўмець падыйсці — да аднаго ласкаю, да другога чаркаю, да трэцяга хабарам, а ў выніку — прыбытак. Ігра артысткі Л. Кузьменкі багатая псіхалагічнымі дэталямі. Вобраз ператвараецца ў тып, у сімвал старога свету.

Э. Лукша (шафёр АТК) выступае ў ролі брыгадзіра калгаса Антона Глыка. Праўдзівасць перажыванняў, нават знешні выгляд героя даюць магчымасць артысту стварыць вобраз брыгадзіра, які страціў аблічча калгаснага кіраўніка з-за сваёй слабасці да чаркі і стаў бязвольным, беспрынцыповым.

Пераканальныя ў сваіх ролях артысты В. Дабраўляніна (Васіліна), Г. Падляцкі (урач Галуза), А. Фамін (сакратар райкома Філеў). Ярка іграе ролю Захара таленавіты артыст А. Міхеенка, якому, калі і можна зрабіць папрок, дык хіба толькі ў тым, што ў пагоні за камедыйнасцю ён перабірае меру, каб выклікаць смех.

Няблага выконвае артыстка Архіпава ролю Веры, дачкі Васіліны. Але хацелася б, каб рэжысёр і артыстка знайшлі для гэтага вобраза больш выразныя рысы сучаснай перадавой дзяўчыны-калгасніцы. На жаль, артыстка, якая ў свой час выконвала ролю Паўлінкі, жыве інерцыяй гэтага вобраза.

Можна спрачацца з трактоўкай таго ці іншага вобраза. Ёсць падставы папракаць асобных артыстаў. Нарэшце, можна адзначыць, што ў некаторых выканаўцаў, напрыклад, у артысткі А. Яфімавай, якая выступае ў ролі Любы, невыразная дыкцыя. Ёсць і іншыя недахопы. Але важна тое, што Ашмянскі народны тэатр сабраў групу сапраўды таленавітай моладзі, кіраўнікі тэатра здолелі выклікаць у гэтай моладзі вялікую цікавасць да тэатральнага мастацтва. Спектакль «Цені знікаюць» пацвярджае гэта.

П. ЛЕВАШОЎ.

Наступным у абмеркаванні праблем развіцця тэатральнай самадзейнасці выступіць мастацтвазнаўца А. Сурскі.

ЖЫЦЦЮ насустрач

ГЕРОІ нашых дзён

Алесь АСІПЕНКА

ШЧЫРА кажучы, калі мне параілі пазнаёміцца з Анатолем Аляксандравічам Аніхімоўскім, я вельмі задумаўся. На тое былі свае прычыны. Я ведаў, што мае сябры па пяру даўно ўжо знайшлі для сваіх нарысаў герояў, імёны якіх вядомы ўсёй рэспубліцы. Героі Сацыялістычнай Працы, славутыя рацыяналізатары, вядомыя даяркі і свінаркі—усё гэта людзі, не раз ужо абстраляныя аб'ектывамі фотарэпарцёраў, услаўленыя паэтамі і журналістамі, людзі, пра якіх шмат пісалі і слаўныя справы якіх сталі эталонам працоўнага гераізму савецкага чалавека.

Пра Анатоля Аніхімоўскага яшчэ ніхто не пісаў, яго партрэта ніколі не было ні ў друку, ні сярод перадавікоў на гарадской, раённай і заводскай дошках гонару.

У наш час каб незаўважылі перадавіка і не праславілі яго — гэта здавалася мне малаверагодным. Дык ці не пажартавалі з мяне, назваўшы гэта прозвішча?..

МЫ ІДЗЁМ па заводскім двары з сакратаром партбюро завода Міхаілам Савельевічам Прусаковым — чалавекам надзвычай далікатным: ён нечым нагадваў мне навуковага работніка. Ідзём і маўчым. Адсюль далятае, прыглушаны заводскімі сценамі, гул станкоў, вуханне молатаў, бразгат жалеза, гудкі маставых кранаў. З неба падае мокры, надакучлівы снег — вясна ніяк не можа перамагчы зіму.

Цэх сустракае нас звонам і грукатам. Аднекуль зверху прарэзліва дудзіць сігнал маставога крана. Проста над станкамі плыве станіна будучага станка. Маленькая, кірпаносая кранаўшчыца ў шырокіх штанах і плюшавай куртцы на ваце камусьці ўсміхаецца, але вядзе кран дакладна і лёгка, быццам забаўляецца, а не працуе.

— Віра! — крычыць малады хлопец у берэце і паказвае рукой уніз. — Фруза, віра, кажу!

Кранаўшчыца Фруза асцярожна апускае цяжкую дэталь на масток. Здаецца, гэта не чыгунная станіна, а далікатная фарфоравая ваза.

Цэх застаўлены станкамі, станінамі, вузламі станкоў, пультамі кіравання, электраматорамі. Нам даводзіцца прабірацца між гэтага нагрувашчвання чыгуну, жалеза і сталі.

— Тут у нас ідзе зборка унікальных станкоў,— парушае маўчанне сакратар, — таму канвеера ці яшчэ якіх тэхнічных навінак, як бачыце, няма. Канвеер у нас у другім цэху. Там і прастарней і больш святла. А наогул у гэтых цэхах мы працуем апошнія дні. Можа, бачылі: будуем новыя карпусы!..

Гэтыя карпусы займаюць вялікі квартал над Дзвіной. Шырокія пралёты, вялізныя вокны. Апошняе слова будаўнічай тэхнікі.

— А вунь і Анатоль працуе, — кажа сакратар і падводзіць мяне да чалавека, што завіхаецца ля станка.

Анатоль — каржакаваты, спакойны ў рухах і вельмі сарамлівы чалавек. Даведаўшыся, хто я і што мне трэба, ён пачынае выціраць станіну вяхоткай і маўчыць. Маўчыць, бы вады ў рот набраўшы. Потым бярэ ключы і старанна закручвае гайкі. А я стаю і стараюся прыглядацца да яго работы.

У Анатоля Аніхімоўскага два вучні — Алег і Анатоль. Адзін узлез наверх і шабруе вялізны круг, другі пракручвае дрэллю адтуліну ў станіне. Хлопцы таксама працуюць моўчкі. Зрэдку перакінуцца двума—трыма словамі і зноў рупліва робяць сваю справу.

Пастуова высвятляю, што Аніхімоўскі збірае станок-паўаўтамат для шліфоўкі аўтамабільных поршняў. Непадалёк стаіць другі такі станок, але ўжо сабраны поўнасцю: падключана электрасістэма, наладжаны пульт. Ля станка сабраліся тэхнолагі, інжынеры, тэхнікі. Зараз пачнецца выпрабаванне...

У кош загружаюцца поршні. Слесар-зборшчык націскае некалькі кнопак на пульце кіравання. Вялізны шліфавальны камень пачынае хутка круціцца. Адзін за другім падаюць поршні і праз роўныя прамежкі вылятаюць на транспарцёр. Цяпер яны гладкія, чыстыя, як адпаліраванае шкло. Тэхнолагі вымяраюць іх, хмурацца. Нешта не ладзіцца. На нейкія часткі мікрона выяўлены адхіленні ад нормы. Брак... Але хто вінаваты ў ім? Зборшчык, электрык, токар, ці, можа, ліцейшчык? Дзе тая недакладнасць, якая выклікала брак? Каб знайсці яе, трэба разабраць станок і зноў сабраць яго, улічыць усё, знайсці памылку. Вытворчасць паўаўтаматаў — справа новая, адразу ўсяго не схопіш, і аднак крыўдна, што амаль месячная работа не дала жаданых вынікаў.

Паўаўтамат, які збірае Аніхімоўскі — гэта апошняе слова тэхнікі. Станок дакладны, чулы. Ледзь дзе памыліўся, і пачынай ўсё спачатку.

Інжынеры ідуць раіцца. Анатоль падыходзіць да свайго суседа па рабоце. Удвух яны зноў і зноў перабіраюць прычыны, з-за якіх атрымаўся брак. Раяцца доўга і, здаецца, прыходзяць да агульнай думкі. Зборшчык здымае адзін з вузлоў станка, пачынае ўважліва вывучаць яго.

Вучань Аніхімоўскага ў гэты час канчае шаброўку круга.

— Гатова, — кажа ён і ўсміхаецца, відаць, вельмі задаволены сваёй працай.

Аніхімоўскі моўчкі правярае зробленае.

— Калі павінны масквічы атрымаць станок?— пытаецца ён у вучня.

— У маі, — адказвае той.

— З такой працай мы яго не здадзім і да восені, будзем сем разоў разбіраць і збіраць. Падшабруй яшчэ, каб, як люстэрка, роўная была паверхня.

— Зафарбуем, не працячэ масла...

— Зафарбуем... — бурчыць Аніхімоўскі і сам бярэ ў рукі шабер, каб параўняць і без таго роўную паверхню.

Даўно прагудзеў гудок, спусцеў цэх, а Анатоль ніяк не можа адарвацца ад свайго станка, штосьці прыладжвае, звярае з чарцяжамі, час ад часу задумваецца. То пусціць станок, то зноў спыніць яго. Памацае шпіндэль — доўгі прэнт, на якім трымаецца шліфавальны круг, — загляне ў чэрава станка і зноў хмурыць лоб.

Гэта было напярэдадні выхаднога. Мы развіталіся, так і не пагутарыўшы як след. Анатоль быў маўклівы, засяроджаны. А ў панядзелак я здзівіўся перамене. Быў ён вясёлы, нібы ўрэшце атрымаў узнагароду.

— Працуе, бачыце, працуе, — сустрэў ён мяне гэтай навіной. — А я ў суботу ледзь галаву не зламаў. Не пульсуе шпіндэль і ўсё. Націснеш рукой — парадак, а пасля зноў замінка. Увесь дзень шукаў прычыну, усе вузлы праверыў, нічога не мог знайсці. У нядзелю гуляю з жонкай па горадзе, а сам лаўлю сябе на тым, што думаю пра гэты пракляты шпіндэль. І ўсё ж дадумаўся... Прыйшоў сёння на работу, вымераў, невялікая недакладнасць у памерах.

— Чаму ж было не параіцца?

— Не ўжо, трэба да ўсяго самому даходзіць. Так нядоўга прывыкнуць да лёгкага жыцця, а я не люблю жыць лёгка. Нецікава лёгка жыць. Слабееш неяк...

Бадай, у гэтых словах відаць усё наша пакаленне. Быць там, дзе найбольш цяжка, перамагаць цяжкасці і ў гэтым знаходзіць асалоду, бачыць сэнс жыцця.

З МАЛЫХ ГОД Анатоль Аніхімоўскі бачыў перад сабой прыклад старэйшых. Водгуллем далятаі да вёскі Расна незабыўныя падзеі, абуджаючы ў вясковых хлапчукоў неасэнсаваную яшчэ прагу да подзвігаў. Ім хацелася то дрэйфаваць на крызе, як папанінцам, то ляцець на самалёце праз горы і моры, як лятаў Чкалаў, то падымацца ў неба на стратастаце, як Усыскін, то апускацца ў шахты і выдаваць на гара вугалю больш за Стаханава. Хлапчукі рабілі самалёты і планеры, краілі са старых прасцін парашуты, хаваліся ў вялізным рове за вёскай, каб выпрабоўваць «машыны» ўласнай канструкцыі. Самалёты не ляталі, парашуты падалі, як камень. Але хіба ж у гэтым справа! Юнакі адчувалі сябе такімі ж смелымі і мужнымі, як тыя людзі, якія былі для іх увасабленнем гераізму.

Не раз, зашыўшыся куды-небудзь у гушчар, яны вялі размовы пра будучае. Яно малявалася ім неспакойным і рамантычным. Тады для Анатоля і двух яго сяброў — Валодзі Міклашэўскага і Аляксандра Каралёва цеснымі здаваліся і вёска, і лес, і поле. Яны ішлі да чыгункі і глядзелі, як імчаць па рэйках цягнікі. Зайздросцілі тым,

КАЛІ ІСЦІ ЗА БАБУЛЬКАЮ-СХЕМАЮ...

Кароткая аповесць становіцца ўлюбёным жанрам многіх сучасных празаікаў.

Змешчаная ў чацвёртым нумары часопіса «Неман» аповесць Галіны Васюковай «Вецер з палёў» — маленькая па памеры. Можа, гэта той самы твор, у якім лаканічна, ёмка расказана аб нашым сучасніку, можа, гэта твор, які чытаецца адным дыханнем?

На жаль, аповесць засмучае чытача: яна нейкая вельмі ж старамодная, населена загадзя спланаванымі, духоўна збедненымі людзьмі. Шаблонным, безжыццёвым атрымаўся ў аўтара вобраз галоўнай гераіні — Лілі, якая з інстытуцкім дыпломам пераступае школьны парог. Ліля прыйшла на старонкі аповесці, не падзяліўшыся з чытачом скарбамі юнай душы, не расказаўшы як след нават аб тым, чым жыве савецкая школа, і чым павінен жыць яна, педагог... Выпрабаванні, якія паўстаюць перад Ліляй, аказваюцца даўно знаёмымі, запазычанымі з іншых так званых «школьных» аповесцей. І псіхалагічныя выпрабаванні даюцца Лілі надзвычай лёгка.

Гераіня думае, разважае. Вось як гэта выглядае ў аповесці: «А задач было много. И главная из них — это повысить успеваемость и добиться, чтобы в классе не было второгодников. А ведь это не так легко! Дети бывают разные: способные и неспособные, послушные и озорные...». Першыя крокі Лілі на педагагічнай ніве: «Вглядываясь на тридцать с лишним пар детских глаз (падкрэслена намі. — Э. К.), смотревших на нее настороженно, она даже растерялась». Да таго «разгубілася» маладая настаўніца, што ўсё нешта ў яе валіцца з рук, з кожным днём — усё горш. «А потом пошло... Большая часть времени у нее уходила на объяснение нового материала, а к концу урока выяснилось, что они так ничего и не поняли».

Чытач таксама мала што разумее, яму недастаткова аўтарскіх паспешлівых рэмарак, яму хочацца ведаць, як жа гэта ўсё «насланялася». Але бабулька-схема не любіць затрымлівацца ў дарозе, яна вядзе цяпер Галіну Васюкову з чарадою паслухмяных герояў далей па звыклых літаратурных схемах.

Ліля гаворыць сваёй маці Ганне Пятроўне: не хачу, не буду працаваць у школе! Здаецца, што вось з гэтага моманту і пачнецца сур'ёзны псіхалагічны канфлікт. Аднак Галіна Васюкова паспешліва абліягчае пошукі Лілі самой сябе. Літаральна праз старонку ўсё становіцца на месца: «Лиля уже не кричит на уроках, как прежде. Терпеливо объясняет она, стараясь уложиться в рамки урока. И разве так отвечают они сейчас, как отвечали в начале года? Правда, иногда правила по русской грамматике кто-нибудь рассказывает наполовину по-белорусски, но это мелочи».

Ліля ўдзельнічае ў раённай культурнай эстафеце, спявае ў хоры, чытае ўрывак з твора Горкага. Адпаведныя старонкі зусім не рухаюць сюжэта аповесці, не дапамагаюць далейшаму раскрыццю характару гераіні, бо зноў жа тут пераважае пераказ, скарагаворка.

Нічога істотнага не дадае да аповесці і нечаканая хвароба Лілі на запаленне лёгкіх. Яшчэ адно «выпрабаванне»?

Але бабулька-схема — не такая ўжо дрэнная бабулька. Яна накіроўвае ў вёску, дзе працуе Ліля, маладога агранома, ад аднаго позірку якога ў дзяўчыны млее сэрца.

Шчаслівы фінал!

І калі Галіна Васюкова дапісвае апошнюю фразу аповесці: «Их (дзіцячых. — Э. К.) звонкие голоса, щебет птиц и гул тракторов сливаются в одну радостную мелодию весны и счастья», — бабулька-схема ад душы дзякуе ёй і адпраўляецца на пошукі новых аўтараў.

Не, не ўсхваляваў чытача жыццё настаўніцы Лілі. Яна шэры, нецікавы чалавек. І ў дадатак Ліля не пазбаўлена пошласці. Настаўніца Ніна Клімянцьеўна запрашае яе на танцы, куды павінны прыйсці і два маладыя хлопцы. «Ого, — смеется Лиля. — Тогда придется идти на танцы, может и мне один достанется». А вось як рэагуе яна на позірк настаўніка-калегі: «Что это они? Ах, лейтенант! Ревнует, видно... Милая Ниночка, — мысленно говорит она, — твой Петя славный парень, но можешь за него не волноваться. Мне он не нужен...»

Пазбаўленымі інтэлектуальнага багацця і культуры пачуццяў паўстаюць са старонак аповесці і іншыя настаўнікі. Адзін з іх, Міхаіл Міхайлавіч, паводзіць сябе пры першым жа знаёмстве з Ліляй. «Николай Михайлович, пожимая Лиле руку, патетически изрек:

— О, еще одна златокудрая нимфа! — за что был награждён колючим взглядом жены, у которой и глаза и волосы были темными».

Дырэктар школы Іван Захаравіч раз-пораз з'яўляецца на старонках твора, каб сказаць чарговую сентэнцыю, і зноў бясследна знікае.

Ліля ляжыць хворая. Ледзьве ачуньвае пасля цяжкай хваробы, Іван Захаравіч наведвае настаўніцу. Але як ён трымае сябе?

«Войдя в комнату, он первым долгом справился о Лилином здоровье и тут же, не теряя времени, начал объяснять ей сложившуюся в школе обстановку. **Свои разговоры он подкреплял бумагами.** Он вытаскивал их из портфеля, изо всех карманов, и скоро на столе был уже целый ворох».

Іншыя настаўнікі характарызуюцца ў аповесці галоўным чынам па ўзросту: «немолодая Татьяна Николаевна», «молодая учительница-математичка Нина Климентьевна». І, нарэшце, «совсем еще молодая» жонка дырэктара Варвара Сцяпанаўна.

Мова аповесці аднастайная, бляклая. Аўтар часта няправільна будуе сказы, яны не заўсёды выразныя па сэнсу: «И вдруг, как молния, сверкнула мысль»; «Девочки пели частушки, выученные от старших. Мальчики разыграли приключения Бима и Бома, в которых было больше шлепков и колотушек, чем смысла»; «Несколько дней весь класс ходит с видом заговорщиков».

Аповесць «Вецер з палёў» нешта падобнае на дрэнную замалёўку, бо людзі ходзяць, разважаюць, а мы не чуем іх голасу, не заўважаем кіпення іх пачуццяў.

Э. КАРПАЧОЎ.

У МАЙСТЭРНІ СКУЛЬПТАРА

ЗАДУМЫ І ЎВАСАБЛЕННІ

Калі ўваходзіш у майстэрню беларускага скульптара Андрэя Бембеля і пачынаеш знаёміцца з яго работамі, пераконваешся, што мастака цікавіць усё: і новы самазвал, які сышоў з канвеера Мінскага аўтазавода, і поспехі ільнаводаў Віцебшчыны, і вялікая дружба народаў краіны, і барацьба працоўных свету за мір.

У звычайным, штодзённым жыцці скульптар заўсёды знаходзіць гераічныя рысы савецкага чалавека. Вось невялічкі партрэт дзяўчыны. Просты і адкрыты твар. Крыху задуменныя вочы, але позірк упэўнены. Мы не бачым яе рук, але адчуваем, што яны працавітыя, сумленныя.

— Звычайная простая дзяўчына, будаўніца, — гаворыць Андрэй Ануфрыевіч.

Вось яшчэ адзін партрэт. Чалавек углядаецца ў далечыню. Ён нечым заклапочаны. Бембель не называе яго прозвішча. Кароткае тлумачэнне: механік аднаго леспрамгаса. Побач галава ўжо немаладога чалавека. Твар у зморшчынах, крыху стомлены. Мы не ведаем гэтага чалавека. Нам яго не даводзілася сустракаць, і разам з тым адчуваем, што ён знаёмы. Знаёмы таму, што позірк яго свеціцца цеплынёй і шчасцем. Гэта — партрэт настаўніка Пісарчыка. Супраць яго на паліцы эскіз статуі калгасніцы. Статую мы бачылі. Яна была ўстаноўлена ў Беларускім павільёне сельскагаспадарчай выстаўкі ў Маскве. Ніжэй на паліцы партрэт Уладзіміра Ільіча Леніна, фізкультурніца з кап'ём.

Год назад у скульптара ўнізкла думка стварыць статую. І тады ж з'явілася яе ўмоўная назва «Наш сучаснік». Цяжка сказаць, што стала штуршком для гэтай задумы. Можа, першыя савецкія спадарожнікі Зямлі, можа, палымяныя выступленні Мікіты Сяргеевіча Хрушчова ў абарону міру, можа, гераічная праца савецкіх людзей. Уласна кажучы, не гэта галоўнае. Адзін за адным з'яўляюцца эскізы. Яны не задавальняюць скульптара. Бембель лепіць зноў і зноў. Здаецца, так бясконца. Але гэта толькі здаецца. У кожным эскізе скульптар набліжаўся да канчатковага варыянта. Гэта — статуя маладога чалавека, фізічна дужага, душэўна прыгожага. Ён пераступае праз меч. Ён ненавідзіць вайну. Ён чалавек міру, чалавек працы.

На здымку вы бачыце гэтую статую. Скульптар назваў яе «Няхай ніколі не будзе ўзняты меч». Работа амаль што закончана. Бембель прысвяціў яе XXII з'езду Камуністычнай партыі.

Ёсць у Андрэя Бембеля яшчэ адна творчая задума — помнік аднаму з выдатных дзеячоў Камуністычнай партыі і арганізатару беларускай дзяржавы — А. Мяснікову. Над помнікам скульптар працуе шмат год. Зроблены дзесяткі эскізаў. Ёсць і апошні варыянт, на якім спыніўся Бембель. Але пра яго скульптар расказвае не зусім ахвотна, лічыць, што наперадзе яшчэ немалая работа і гаварыць пра помнік загадзя не варта. Затое ён з хваляваннем расказвае пра свой намер паехаць на будаўніцтва Полацкага нафтаперапрацоўчага завода. Гэта значыць, што з часам з'явяцца новыя партрэты нашых сучаснікаў.

У Беларусі знаходзіцца ў творчай камандзіроўцы ўдзельнік партызанскай барацьбы на тэрыторыі нашай рэспублікі калмыцкі пісьменнік Міхаіл Ханінаў. Ён пабываў у Клічаўскім, Слаўгарадскім раёнах Магілёўскай вобласці, сустрэўся з баявымі сябрамі — былымі партызанамі, з калгаснікамі. Пісьменнік збірае матэрыял для вялікага рамана аб партызанскай барацьбе, аб дружбе беларускага і калмыцкага народаў. Друкуем нататкі М. Ханінава і два яго вершы ў перакладзе Антона Бялевіча.

Партызанскімі сцежкамі

З Магілёўшчынай звязаны незабыўныя гады майго жыцця. Назаўсёды запомніліся мне бары з гонкімі соснамі, цяністыя дубровы, шырокія палі. Тут разам з беларускімі, рускімі і ўкраінскімі братамі давялося мне ў цяжкія гады вайны змагацца супраць лютага ворага. Памятаю, як гарэлі вёскі і гарады, памятаю, як ля кожнага куста падпільноўвала ворага партызанская куля. Рота 15 партызанскага палка, якою я камандаваў, вяла баявыя дзеянні на тэрыторыі Клічаўскага, Слаўгарадскага, Быхаўскага і іншых раёнаў вобласці.

І вось праз васемнаццаць год я зноў іду партызанскімі сцежкамі. Клічаўскі раён... У гады акупацыі гэта быў савецкі раён у тыле ворага, раён, які выклікаў у фашыстаў лютую нянавісць, жах, раён партызанскай славы. У Клічаве падпольны райком партыі прымаў мяне ў рады камуністаў. Тады былі тут суцэльныя руіны. І вось цяпер... На берагах лясістай Ольсы раскінуўся прыгожы гарадскі пасёлак. Куды ні паглядзіш — мураваныя дамы, асфальтаваныя вуліцы. І ў памяць аб незабыўных днях каля Дома культуры ўзвышаецца помнік: «Слава партызанам, якія загінулі ў баях за Радзіму».

У райкоме партыі яго першы сакратар, былы партызан Мікалай Апанасавіч Тоўсцік расказваў аб працоўных буднях раёна. Калгаснікі і рабочыя саўгасаў рыхтуюць дастойную сустрэчу XXII з'езду Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

— Яшчэ нядаўна наш раён быў адным з адсталых у вобласці, а цяпер... У мінулым годзе нашы кукурузаводы занялі першае месца ў вобласці. Сёлета кукурузай засеяна 3.049 гектараў.

У калгасе «Перамога» я сустрэўся з лепшым кукурузаводам раёна механізатарам Генадзем Жудро. Ён з высокай трыбуны студзеньскага Пленума ЦК КПСС заявіў, што вырасціць па 1.200 цэнтнераў зялёнай масы кукурузы на кожным гектары на плошчы 110 га. Генадзь Жудро паказаў нам сваю плантацыю. Усюды кукуруза вельмі добрая, стаіць высокай зялёнай сцяной. Генадзь задаволены: слова, дадзенае партыі, стрымае.

У вёсцы Дзмітраўка саўгасная ферма радуе вока. Акуратны глінабітны кароўнік, аўтапаілкі, электрадаільныя апараты, падвесная дарога. Зроблена ўсё для механізацыі працы даярак. Тут, на ферме, мне давялося пачуць цікавы расказ цялятніцы Ганны Кудзінай. У 1940 годзе яе бацька загінуў на вайне з белафінамі. Кудзіна выхоўвалася ў дзіцячым доме, потым была эвакуіравана, пад Сталінградам паранена, трапіла ў Казахстан і там шчыра пасябравала з простай жанчынай Райкуль Танібаевай, якая так многа зрабіла для беларускай дзяўчыны ў цяжкі час вайны.

З душэўным хваляваннем ехаў я ў вёскі Колбча і Калбчанская Слабада, дзе ў 1942—1943 гадах знаходзілася наша рота. Я многіх там ведаў і многія, як аказалася, памятаюць мяне. Пры сустрэчы з тутэйшым жыхаром Сцяпанам Валовікам мы ўспомнілі такі эпізод. У доме гэтага чалавека распрацоўваўся некалі план злучэння партызан з войскамі Савецкай Арміі. Памятаю, як нечакана наляцеў нямецкі самалёт, пачаў бамбіць. Быў пашкоджаны і дом, дзе знаходзіліся мы, але, на шчасце, нікога нават не параніла. Цяпер у Сцяпана Валовіка новая хата.

У вёсцы Колбча, цэнтры калгаса «Савецкая Беларусь», стыхійна ўзнік сход. Калгаснікі расказвалі пра сваё жыццё, пыталіся ў мяне пра Калмыкію. Усіх усхваляваў расказ старшыні калгаса Пятра Забродскага. У гады вайны, калі я быў з партызанскай ротай у вёсцы Колбча, ён знаходзіўся ў Калмыкіі, удзельнічаў у фарміраванні кавалерыйскай дывізіі. Пётр Кірылавіч цёпла гаворыць пра калмыцкі народ, а калгаснікі выказваюць жаданне наладзіць дзелавыя сувязі з калмыцкімі калгаснікамі.

Непадалёку ад Колбчы — вялікі лес Цераболь. Там паляна ля дома лесніка была нашай партызанскай стаянкай. Калі мы цяпер прыехалі туды, я не пазнаў гэтае месца: навокал размясціліся будынкі леспрамгаса. На могілках, дзе пахаваны партызаны, пастаўлены прыгожы помнік. Пабывалі мы ля былых партызанскіх зямлянак. Амаль усе яны абваліліся, і на месцы іх выраслі вялікія дрэвы.

Не менш хвалюючымі былі сустрэчы і ў Слаўгарадскім раёне. У вёсцы Дуброўка па-братэрску абняўся я з былымі партызанамі Пятром Аляксеенкам, Андрэем Клішкам. У вёсцы Перагон сустрэўся з 80-гадовым калгаснікам Камарковым: у гады вайны ён даставіў у наш полк скрынкі з патронамі, шэсць ручных кулямётаў, шмат вінтовак і аўтаматаў. Цікавая, хвалюючая сустрэча!

Я сказаў сябрам пра сваю запаветную мару — напісаць кнігу аб нашай сумеснай барацьбе, аб дружбе калмыцкага і беларускага народаў, аб сённяшнім шчаслівым жыцці.

Міхаіл ХАНІНАЎ.

Пасля доўгай ростані прыемна сустрэцца сябрам. Асабліва сябрам баявым. Шмат пра што ёсць пагутарыць. Былы камандзір партызанскага злучэння Савелій Гарасімавіч Сідарэнка - Салдаценка (справа) і калмыцкі пісьменнік Міхаіл Ванькаевіч Ханінаў успомнілі пры сустрэчы партызанскую дружбу і баявыя паходы.

Фота **Ч. Мезіна. (БЕЛТА).**

Маці з Беразіны

Праскоўі Андрэеўне Віліткевіч

Мокры снег на садах, на хацінах,
Луг раскіс, хлюпаціць ля ракі.
Хмара сумна вісіць на ялінах,
Хмару колюць іголкі-штыкі.

А на стромкім на беразе правым
Чалавек паказаўся. Пабег.
Кулі цокнулі над пераправай, —
З галавы шапка ўпала на снег.

Пакацілася з берага, з лёду,
І панесла яе ўжо рака.
Чалавек падхапіўся
Ды з ходу —
У гушчынь хмызняка, сасняка.

А варожы стралок, недарэка, —
Паглядзеў, апусціў аўтамат.
Ён рашыў, што забіў чалавека,
І быў гэтаму «подзвігу» рад.

Толькі чуюцца вёслаў усплёскі
У глухмені начной і сырой.
З вёскі Месціна, ціхае вёскі,
Прабіралася лодка ракой.

І глядзелі бярозы, каліны,
Як старая страчала яго,
Ды пякучыя тыя слязіны
Палі ў хвалю, нібыта агонь.

Маці ўсё выглядала, чакала
Сына многа начэй, многа дзён.
А другога вось так абдымала,
Нібы ёю народжаны ён.

І хоць сэрца гарыць, нібы рана, —
Ў сыне новым уцеху знайшла.
І павезла яна партызана,
Каб да роднага смерць
не прыйшла.

Толькі вывесці сына з-пад
куль бы,
Сыпле смерць тыя кулі наўкол.
Даць яму беларускае бульбы,
Пасадзіўшы гасцінна за стол.

І раскроіла хлеба буханку.
Еў салдат, запіваў малаком.
Падарыла салдату вушанку,
Грэў камінак яго агеньком.

Ён пражыў тут не доўга, дарэчы,
Ды здавалася, быццам у сне:
З волі маці-калмычка на стрэчу
Падыходзіць к Беразіне.

...Пехатой абыйду ўсю планету,
На вяршыні спаткаю зару,
Гучна голас мой грымне па свету:
«Мая маці — мая Беларусь!»

ПАШТАЛЬЁН

Чарнавокая калмычка
Ёмка ўселася ў сядле.
Чарнавокая калмычка
Наймілейшая ў сяле.

Стэп ды стэп. Палыні горкай
Не відаць. Снягі наўкол.
Мілая, глядзі ж ты зорка —
Конь ляціць, нібы арол.

Усхадзіўся белы вецер,
Гоніць, гоніць белы снег,
І на ўсім на белым свеце
Толькі снег ды ветру смех.

Эх вы, варанога ногі,
І куды вас завяло!
Не відаць зусім дарогі.
Дзе кашара, дзе сяло!

А па гурбах віхры ходзяць.
Снег і вецер, як агонь.
Кінула Балха паводдзі —
Выручай жа, добры конь.

Торба — ведаеце самі —
Разбухае ад газет.
Вараны стрыжэ вушамі,
Добра чуе даўні след.

Вось прасторная кашара,
Новы дом для чабаноў.
Гэта тут пасуць атары —
Хмары белых табуноў.

Чабаны яе страчаюць:
Хатнім духам падышы.
І духмяным добрым чаем
Пояць з кубкаў ад душы.

Як утульна ў новым доме,
Стаў мілейшым белы свет.
Ды не пройдзен шлях, вядома, —
Многа пісем і газет.

Зноў — у вецер, у віхуру.
Стэп ды стэп.
Мароз-агонь.
І ляціць, ляціць, як бура,
Добры конь, гарачы конь.

З кінакамерай па рэспубліцы

Ні ўдзень ні ўначы не сціхае гул сталеплавільных печаў Мінскага трактарнага завода. Здаецца, звычайныя людзі працуюць тут, але незвычайныя іх справы. Камуніст Леанід Бондар у гонар XXII з'езда КПСС і XXV з'езда Кампартыі Беларусі абавязаўся даць звыш плана 500 тон сталі.

Аб працоўных поспехах мінскіх трактаразаводцаў і расказвае першы сюжэт кіначасопіса «Савецкая Беларусь» № 22, які пачаў дэманстравацца на экранах рэспублікі.

З цікавасцю будуць прагледжаны кінакадры аб уборцы ўраджаю, знятыя аператарам Ю. Іванцовым у калгасе «17 верасня» Берастовіцкага раёна.

З кінасюжэта «Новабудоўля сямігодкі» (аператар М. Бераў) гледачы даведаюцца аб тым, што на ўскраіне беларускай сталіцы выраслі гмахі яшчэ адной новабудоўлі — Мінскага маторнага завода.

Асобны кінасюжэт прысвечан ушанаванню памяці выдатнай беларускай паэтэсы Цёткі (Алаізы Пашкевіч).

Далей у кіначасопісе расказваецца аб мужнасці і адвазе савецкіх воінаў, выстаўцы-продажы мэблі ў Мінску.

Заключныя кінакадры часопіса прысвечаны другой Усебеларускай спартакіядзе прафсаюзаў, якая некалькі дзён праходзіла на мінскім стадыёне «Дынама».

хто сядзіць ў вагонах, і марылі калі-небудзь праехацца вось так да самай Масквы, каб там удосталь наглядзецца на герояў.

І раптам грымнула вайна. Па дарогах пацягнуліся доўгія чароды бежанцаў. Затым адступілі праз вёску артылерысты і танкісты, праехалі абозы. Спалоханымі вачанятамі глядзелі малыя тры мушкецёры на запыленых, змораных чырвонаармейцаў, што маўкліва адыходзілі на ўсход. Здавалася, ушчэнт разляцеліся юнацкія мары пра гераічныя подзвігі. Хлопцы дзівіліся, дзе ж падзеліся тыя людзі, што зрабілі столькі выдатных спраў. Няўжо яны спалохаліся, ці можа чакаюць загаду? І раптам пракацілася па вёсках чутка, што сама Грызадубава прылятала бамбіць немцаў у Віцебску і нават скінула ім запіску: «Падарункі з Масквы прывезла Грызадубава». А яшчэ праз нейкі час загаварылі ў вёсцы пра Байдукова і Белякова, якія таксама бамбілі немцаў. Значыць, жывуць героі! Хлопцы акрылялі. Цяпер яны часта марылі пра тое, як бы добра было перабрацца на той бок фронту. На жаль, пра гэта можна было толькі марыць.

Аднаго разу ў хату да Аніхімоўскіх зайшоў вайсковец. Калі ён скінуў шынель, дык Анатоль заўважыў на рукавах сляды ад нашыўных зорак. Камісар!

Маці раіла вайскоўцу:

— Прыстаў бы ты чалавеча, дзе ў вёсцы, перачакаў бы ліхалецце.

Камісар усміхнуўся:

— Не, маці, хавацца мне нельга. Хто ж ваяваць будзе?

— Дык далёка ж ісці, пакуль дойдзеш да фронту, глядзі і замірацца з немцам.

— Мір мы ў Берліне заключаць будзем, а ваяваць і тут можна. Ого! Яшчэ як!

Ён выйшаў. Анатоль дагнаў яго на агародзе, ля рову.

— Дзядзечка, ты герой?

Вайсковец акінуў позіркам мізэрную Анатолеву постаць. У цемры яна здавалася яшчэ меншай.

— Які там герой... Ну, ды нічога, хутка пачуеш, як мы будзем біць Гітлера.

— Хутчэй бы, агоркла ўжо вайна.

— Э-э-э, хлопец, запомні назаўсёды: як бы не было цяжка—не пішчаць! Лёгка жыць не цікава, сумна. Ну, браце, бывай, чакаюць мяне.

«Не пішчаць!», — думаў Анатоль ідучы дадому. «Не пішчаць, як бы цяжка ні было».

Неўзабаве загрымелі выбухі на чыгунцы, запалалі паліцэйскія ўчасткі, пачалі падрывацца на мінах нямецкія машыны. Анатоль звязваў гэтыя выбухі з тым таямнічым чалавекам, што аднойчы заходзіў да іх. Было радасна, што ёсць людзі, якія ніколі не апускаюць рук, і крыўдна, што сам ты зусім яшчэ малы і няма табе ніякага ходу. Заставалася толькі адно: не пішчаць!

А потым прыйшло і першае выпрабаванне. Неяк яго і Сашку Каралёва захапіў атрад карнікаў. І хоць абодва яны былі яшчэ зусім дзеці, іх вялі пад канвоем. Сашка быў павесіў нос. Добра яшчэ, калі павязуць у Германію, а, магчыма не захочуць доўга валаводзіцца — расстраляюць адразу.

— Галоўнае — не пішчаць, — упершыню вымавіў Анатоль камісаравы словы.

І хоць ён не ведаў, як яны выратуюцца з палону, адразу прыбавілася сіл і ўпэўненасці. І хлопцы ўцяклі, прыдумаўшы хітры план.

У вёску Анатоль вярнуўся пасталелы і не па гадах ужо сур'ёзны. На ўсходзе грымела канананада. І неўзабаве Савецкая Армія вызваліла людзей ад немінучай смерці.

Разам з Алёшам Міцкевічам Анатоль з першых дзён уключаецца ў працу па аднаўленню калгаса. Мужчын у вёсцы не засталося. Кіравалі калгасам, працавалі на полі жанчыны. Спакойная, маўклівая цётка Марфа цяпер талкова распараджалася брыгадай. Анатоль дзівіўся, адкуль у жанчыны ўзяўся гэты талент кіраваць людзьмі без крыку, лаянкі, але цвёрда і рашуча. Быццам яна ўсё жыццё была за брыгадзіра.

Некаторыя скардзіліся на свой лёс. І сапраўды, у людзей не хапала хлеба, бульбы, не было малака. Карміліся шчаўем, суквеццем канюшыны. Але Анатоль стараўся трымацца бадзёра. Раніцай ён запрагаў коней, і, ледзь дастаючы да ручак плуга, араў пад жыта папар. А ўвечары прыходзіла цётка Марфа, прасіла:

—Можа ты, Толічак, з'ездзіў бы на начлег? Усё ж мужчына.

І «мужчына» ішоў пасвіць коней. Было надта цяжка, але заўсёды ў вушах стаялі словы камісара: «Не пішчаць!»

Аднойчы на дзвярах калгаснай канторы паявілася аб'ява. Яна заклікала ўсіх, хто жадае аднаўляць родны горад Віцебск, паступаць у школу ФЗН.

Цётка Марфа выслухала хлопца, на хвіліну задумалася.

— Не хацелася б, каб ты кідаў нас, але ідзі,— сказала яна. — Такія там вельмі патрэбны. Назад не прыбяжыш, ведаю. Толькі глядзі, Толя, не ганіся за лёгкім хлебам. З мазаля жыві: лёгкі хлеб — горкі, працай здабыты — смачны.

З ранку прайшоў дождж, прыбіў пыл на дарозе. Ісці было не горача. Анатоль раз-пораз папраўляе зрэбны мяшэчак на спіне. У мяшэчку— печаная бульба і сухары—апошнія прыпасы з дому. Крыху сумнавата, крыху боязна і крыху радасна. Сумнавата па маці, боязна невядомага і радасна, што ён цяпер самастойны чалавек і ўсё залежыць ад яго.

Побач з ім, гэтак жа, як і Анатоль, басаножкрочыць паўнаватая, невысокая і вельмі гаваркая жанчына — Ларыса Трыбуль. Яна ідзе да свайго мужа, які пасля партызанскага атрада застаўся працаваць у Віцебску. Дасюль Ларыса здавалася Анатолю звычайнай жанчынай, як і ўсе цёткі з іх вёскі. Цяпер Анатоль слухае яе і дзівіцца дасціпнасці жартаў, а яшчэ больш той узнёсласці, з якой яна расказвае пра сваю працу на фабрыцы. Аказваецца, Ларыса была ўдарніцай. Яна многа расказвала пра сваіх сяброўак, пра фабрыку, пра даваеннае жыццё. Здаецца, фабрыку яна любіць больш за дом. Калі Ларыса пачынае расказваць пра тое, як працавала, як хадзіла на вячоркі, дык неяк незаўважна прыбаўляе кроку, быццам хоча дагнаць тое, даваеннае жыццё.

— Чалавека, Толя, сустракаюць па адзежы, а праводзяць па розуму, — Ларыса гаворыць, быццам жартуе. З яе круглага твару не сходзіць усмешка. — Ламаносаў (чуў пра такога вучонага?) у лапцях у Маскву ішоў. Ну, а ты зусім басаnож. Дык табе ж і хады менш. Тут, Толя, усё залежыць, як ты далей жыць будзеш. Вайсковыя, каб не збіцца з дарогі, па компасе ходзяць. Твой компас — сумленнасць. Здаецца, жыць па справядлівасці проста. Працуй старанна, жыві сумленна. Але стаць сапраўдным чалавекам нялёгка. Аднаго лянота адолее, другога — прагнасць, трэцяга — няшчырасць. І не так проста ад іх пазбавіцца.

— А я не паддамся ім, цётка Ларыса, і сапраўдным чалавекам буду, пабачыце... — шчыра адказаў Анатоль.

НА ЖЫЦЦЕВАЙ дарозе Анатолю заўсёды сустракаліся чулыя, добрыя людзі. Можа, таму, што сам ён цягнуўся да іх.

У школе ФЗН ён трапіў у групу слесараў майстра Фёдарава. Маўклівы, засяроджаны, Фёдараў вучыў сваіх выхаванцаў не толькі слясарнай справе, але і любві да працы. Чымсьці ён нагадваў таго вайскоўца, што на пачатку вайны заходзіў да іх у хату.

— Праца, хлопчыкі, — гаварыў майстар, — зрабіла чалавека чалавекам. Яе, як родную маці, любіць трэба.

Сам ён працаваў натхнёна, люба паглядзець. Калі майстар браў у рукі напільнік і, крыху сутуліўшыся, станавіўся да ціскоў, Анатоль заміраў і ўжо не зводзіў вачэй з гэтага пажылога чалавека. Напільнік, здавалася, ледзь-ледзь кранаўся жалеза, але яно пачынала блішчаць, як люстэрка. Таўставатыя пальцы майстра лёгка ляжалі на напільніку, быццам пальцы скрыпача на смычку. У лёгкім шоргаце Анатоль чуў нейкую бадзёрую мелодыю, якая прымушала забываць, што ты сёння еў адзін рэдзенькі суп з пайкай чорнага хлеба.

Вучоба ў школе была нялёгкай. На групу слесараў было двое ціскоў і адна бормашына. Даводзілася самім шукаць старыя ціскі на руінах, збіраць старыя варштаты. У паход, звычайна, хадзілі разам з майстрам. Гэта было падобна на гульню ў разведчыкі, дзе стары майстар быў за камісара.

Аднаго разу Фёдараў выстраіў сваю групу і павёў яе на завод імя Кірава. Завод, разбураны фашыстамі, быў падобны на стары, закінуты могільнік. Тырчалі абгарэлыя сцены, віселі пагнутыя трубы, пачварнымі курганамі ўзвышаліся груды бітай цэглы. У ліцейцы рос быльнёг. Чыясьці каза, ўзлезшы на бэльку, аб'ядала сухое лісце вярбы.

Фёдараў знік за дзвярыма напоўразбуранай будыніны нарыхтоўчага цэха. Фабзайцы адразу загаманілі.

— Навучышся тут...

— Трэба ўцякаць, пакуль не позна.

— Ногі папрабіваеш...

— Можа і міны ёсць...

Ціхманы, задумлівы Юрка Казарэўскі раптам не ўтрымаўся:

— Цішэй вы, спалохаліся ўжо.

Юрка заўсёды шапялявіў, а цяпер ад хвалявання асабліва. Але хлопцы чамусьці не паднялі яго на смех, можа, таму, што ведалі: Юрка сірата. Яго маці расстралялі фашысты за сувязь з партызанамі.

— Думаеце, бацькам нашым лягчэй на фронце. А яны вунь пад Берлін падбіраюцца. Вам за матчыну спадніцу толькі трымацца, а не тут быць.

— Не пішчаць, а працаваць трэба! — падтрымаў Юрку Анатоль.

І неяк адразу змяніўся настрой. Цяпер ужо не палохалі руіны.

ТУТ і суджана было працаваць Анатолю, калі ён скончыў школу ФЗН.

Сіваваты, мажны, з невялікай бародкай, слесар-рамонтнік Снараў, убачыўшы Анатоля, працягнуў руку.

— Здароў, Толя. Кончылася, значыць, тваё вучнёўства. Гэта добра, што да нас трапіў. Тут праходзіў практыку і працоўнае жыццё ладзіць будзеш. Уключайся, браток, у справу. Перш за ўсё — кран нам во як патрэбны. Хутка абсталяванне пачне прыбываць. Без крана яго не змантуеш.

Анатоль азірнуўся — крана нідзе не было.

— Дзе ж кран?

Снараў хітравата прыжмурыў вочы.

— У тым і справа, што яго няма, але трэба, каб ён быў.

— З паветра яго не зробіш.

— Што-нішто ад вайны засталося. Падкранавыя пуці на заводзе знойдзем. Пакапаўшыся, можна і часткі крана знайсці. Астатняе самі зробім. Мы, Толік, слесары — гэтым усё сказана.

Бэлькі былі пакарэжаны, не хапала частак. Анатоль глядзеў на груду жалеза і думаў, з чаго пачынаць. Без пнеўматычнага молата тут не абыйсціся. Сказаў пра гэта Снараву. Той паляпаў Анатоля па плячы.

— Правільна кажаш. Будзем спачатку молат збіраць.

Пасля выпрамлялі молатам падкранавыя пуці, манціравалі кран, падганялі часткі, бо яны былі ад розных кранаў, працавалі, пакуль не цямнела ў цэху. Лазілі, як акрабаты, пад столлю, выточвалі часткі, змацоўвалі пласцінамі бэлькі. Стамляліся ўсе. Адзін Снараў, здавалася, не ведаў стомы. Калі трэба было пераносіць якую цяжкую бэльку, ён казаў Анатолю.

— Пакліч каго на дапамогу.

Так яны і пераносілі бэлькі: спераду адзін Снараў, ззаду Анатоль і яшчэ які-небудзь хлопец. Даводзілася цярпець. Бо як ты скажаш, што табе цяжка, калі стары чалавек працуе за двух.

Нарэшце настаў дзень, калі на кранавы масток залезла кранаўшчыца, уключыла перадачу, і машына скранулася з месца, паплыла над галавамі. Як зачараваны, глядзеў Анатоль на кран, што, нібы жывы, падхопліваў цяжкія рэчы і нёс іх на другі бок цэха. У грудзях было цесна сэрцу. Хацелася спяваць... Снараў прыгладжваў бародку, прыжмурваў вочы, усміхаўся.

— Вось, Толя, і першая наша машына. А колькі мы іх яшчэ зробім. Ого, чалавек усё можа! Каб яму толькі вось такія гітлеры не перашкаджалі, дык ён даўно на неба залез бы.

Снараў навучыў Анатоля любіць тэхніку, разбірацца ў ёй, даходзіць да ўсяго сваім розумам. Цяпер у Анатоля проста свярбелі рукі, калі ён бачыў нейкі новы станок. Хацелася разабраць яго, заглянуць у сярэдзіну, каб назаўсёды запомніць, як ён працуе. А тым часам на завод паступала абсталяванне. Не новае, а старое. Анатоль трапіў у групу дзядзькі Міці, якая і павінна была збіраць і рамантаваць гэтыя старыя станкі. Дзядзька Міця, гэтак жа, як і Снараў, любіў, калі хлопцы даходзілі да ўсяго сваім розумам. Бывала, прывязуць які-небудзь такарны станок, паставяць у цэху. Дзядзька Міця пакорпаецца ў ім, адыйдзе і скажа хлопцам.

— Хітрая штучка!.. Як думаеш, чаго ён толькі не працуе, га? — а сам усміхаецца.

Хлопцы навыперадкі пачынаюць шукаць, якіх частак не хапае, што трэба замяніць. А дзядзька стаіць, слухае іх спрэчкі ды знарок хмурыць бровы.

— Каробка перадач зломана, — кажа Валёк Макееў.

— Муфты зношаны, — аб'яўляе Анатоль.

— Малайцы, хваліць дзядзька Міця. — А цяпер хутчэй за работу. Людзі нас чакаюць.

У КАНЦЫ сорак пятага года Анатоля прынялі ў камсамол. Было гэта ў абедзенны перапынак. Побач з камсамольцамі сядзелі старыя рабочыя. Слухалі, як Анатоль расказваў сваю біяграфію, як выступалі камсамольцы, згодна ківалі галовамі. Такі не падвядзе. А пасля, як за прыём прагаласавалі ўсе камсамольцы, адзін за другім паціснулі Анатолю руку і кожны штонебудзь сказаў харошае і шчырае.

Анатоль слухаў сваіх старэйшых сяброў і думаў, што ён заўсёды будзе такім смелым і адданым народу, як камісар, сціплым, як Ларыса Трыбуль, працавітым, як майстар Фёдараў, спагадлівым і шчырым, як Снараў, удумлівым, як дзядзька Міця, прынцыповым, як Юрка Казарэўскі, і наогул будзе добрым чалавекам.

Перш за ўсё ён вырашыў выканаць наказ старога Снарава. Той, паціскаючы руку, сказаў Анатолю:

— Машыны, Толя, не любяць непісьменных. Жадаю табе поспехаў у вучобе.

Раней Анатоль неяк не думаў пра вучобу. Цяпер яму захацелася хутчэй паступіць у школу. Каб не губляць часу, пайшоў з сярэдзіны года ў вячэрнюю школу. Пайшоў і пасля не раскайваўся.

Вучыцца наогул нялёгка. А Анатоль яшчэ і працаваў, выконваў даручэнні камсамольскай арганізацыі. Часам не хапала сіл. Хацелася спаць, хацелася пагуляць так, як гуляюць другія. Тады Анатоль загадваў сабе: «Не пішчаць!»

Яго заўважылі, хоць і быў ён ціхманы, сціплы, не любіў асабліва вытыркацца, гаварыць прамовы. Выбралі намеснікам сакратара камітэта камсамола. Работы яшчэ больш прыбавілася. Але

(Заканчэнне на 4-й стар.).

ЖЫЦЦЮ НАСУСТРАЧ

[Заканчэнне. Пачатак на 2 і 3 стар.]

Анатоль ужо так прывык да яе, што жыцця без працы і не ўяўляў. А тут яшчэ лёс звёў яго з цудоўным чалавекам Ігнатам Мартынавічам Віталевым, старым бальшавіком, кадравым рабочым завода.

Так, хто вылучыўся на мантажы абсталявання, перавялі ў новы рамонтны цэх, начальнікам якога быў Віталеў. Ігнат Мартынавіч меў даўнюю звычку ведаць усё пра людзей, з якімі працуе. З навічкамі ён доўга гутарыў, высвятляў, які характар у кожнага з іх, што ўмее рабіць, як глядзіць на жыццё.

Анатоль не ўмеў асабліва прыгожа расказваць пра сябе. Больш расказваў пра тых людзей, з якімі сустракаўся і да якіх стараўся быць падобным. Мабыць, гэта і спадабалася старому Віталеву.

Усё часцей і часцей Ігнат Мартынавіч вёў размовы з Анатолем, расказваў яму пра партыю, пра яе барацьбу за пабудову сацыялізма. Расказваў проста і ясна, як пра сваё жыццё. І перад Анатолем паўставала кіпучае жыццё партыі, яе слаўныя справы і цудоўныя планы.

Часта Віталеў пачынаў фантазіраваць пра тэхніку будучага, пра новыя гарады, пра людзей, якія будуць у іх жыць. Пасля такіх гутарак Анатоль ішоў у бібліятэку, браў кнігі, вывучаў новую тэхніку, узбагачаў сябе ведамі. І, відома, працаваў сумленна. [illegible]

Анатолю даўно хацелася далучыцца да камуністаў, але было боязна: скажуць, пачакай яшчэ, занадта малады.

Між тым, у партыйным бюро ўжо гаварылі пра маладога слесара.

— Як ты глядзіш на Аніхімоўскага? — пытаўся ў Віталева сакратар партбюро.

— Добрым будзе бальшавіком, Тацяна Давыдаўна, — адказаў Віталеў. — Не крыкуном з білетам у кішэні, а сапраўдным будаўніком камунізма. У душы ён ужо камуніст.

— Трэба яму дапамагчы, Ігнат Мартынавіч.

— Не турбуйся, Тацяна Давыдаўна, сапраўдны чалавек да нас прыйдзе. Добрая змена нам будзе.

І вось заводскія камуністы сядзяць на лаўках. [illegible] А ён, Анатоль, зусім малады, нявопытны, яшчэ так мала зрабіў для сваёй радзімы. [illegible] Камуністы ўважліва слухаюць Анатоля, [illegible] задаюць пытанні. Потым адзін за другім падымаюцца са сваіх месц, па-сяброўску гавораць аб ім, расказваюць пра тыя абавязкі, якія ўскладаюцца на маладога камуніста.

Анатоль не прапускае ніводнага слова. «Ніколі не падвяду вас, таварышы», — думае ён і нібы клятву, паўтарае гэтыя словы не адзін раз. [illegible] Усе трыццаць камуністаў падымаюць рукі. [illegible] «Усё жыццё, усе сілы і розум будуць аддадзены справе камуністычнай партыі, — гаворыць Анатоль. — Я ганаруся, што стаў членам вялікай партыі, якая першай у свеце пачала будаўніцтва камунізма. Клянуся, што да апошняга свайго дыхання буду верна служыць справе камунізма».

ПАДЫХОДЗІЛІ гады службы ў Савецкай Арміі. [illegible] таварышы праводзілі Анатоля на вайсковую службу ў Ленінград. Наказвалі быць і там прыкладам для іншых. І Анатоль апраўдаў іх спадзяванні. На родны завод ён вярнуўся з падзякамі ад камандавання і іменным гадзіннікам, [illegible]

На заводзе адбыліся вялікія змены. Замест старых, пачалі выпускаць новыя станкі: [illegible]

У працы прайшоў год. Аднаго разу Анатоля выклікалі ў партбюро. Сакратар Аляхновіч павітаўся, сказаў, што размова будзе сур'ёзнай. Анатоль сеў. Аляхновіч пачаў расказваць пра новыя планы завода.

— Старыя станкі,— казаў сакратар, — дажываюць апошнія дні. Партыя ўзяла курс на аўтаматызацыю вытворчасці. Што гэта такое, няцяжка зразумець. Аўтаматыка — тэхніка камунізма. Значыць, камунізм не за гарамі. Завод арганізоўвае новы цэх спецыялізаваных станкоў. Туды патрабуюцца людзі вопытныя, тэхнічна пісьменныя, працавітыя. Партбюро рэкамендуе цябе на работу ў гэты цэх.

Анатоль задумаўся. Дасюль ён рамантаваў звычайныя станкі. А тут трэба будзе збіраць аўтаматы і паўаўтаматы, якіх ён ніколі не бачыў у вочы. Не хацелася кідаць і сваіх старых сяброў, што заставаліся ў рамонтным цэху. Але калі для партыі ён больш патрэбны ў новым цэху, дык няма чаго думаць.

— Добра, я згодзен,—адказаў ён сакратару.

І ўсё ж хваляваўся. Дома не сядзелася. Анатоль вышаў на вуліцу. Ішоў, нічога не заўважаючы. Спыніўся на крутым беразе Дзвіны. Направа будаваўся мост. Ярка свяцілі пражэктары, святло ад іх драбілася ў вадзе. Недзе гучала музыка. Анатоль усё думаў над сваёй новай работай. Ці не паспешліва згадзіўся ён на прапанову сакратара?

І тут зусім нечакана ён сустрэўся з Ігнатам Мартынавічам. Той па даўняй звычцы прагульваўся па беразе Дзвіны. Слова за слова і Анатоль расказаў старэйшаму таварышу пра свае сумненні. Віталеў пагладжваў рэдзенькую бародку. Пачаў ён здалёк:

— Камуністы, Толя, такія людзі, што не ходзяць па пратаптаных сцежках. Пасля рэвалюцыі мы многае не ўмелі. А маладой дзяржаве патрэбны былі і дыпламаты, і вучоныя, і эканамісты, і гаспадарнікі. Чакаць дапамогі не было адкуль. Вось і станавіліся такія, як ты, маладыя, але няўрымслівыя людзі за штурвалы і кіравалі, бо інакш не перамаглі б мы шматлікіх ворагаў. І цяпер, Толя, мы не можам чакаць, пакуль будуць падрыхтаваны кадры вопытных рабочых-зборшчыкаў. Трэба смялей брацца за новае даручэнне. Баяцца тут няма чаго. Да тваіх паслуг кнігі, спецыяльныя курсы. Вось так, Толя...

І пачалася настойлівая, упартая вучоба. Днём работа на заводзе, увечары курсы, а пасля чытанне спецыяльных кніг. І чым больш паглыбляўся Анатоль у кнігі, тым больш яскрава ўяўлялася перад ім будучыня — камунізм. На ўсіх заводах і фабрыках працуюць паўаўтаматы, аўтаматы, цэлыя аўтаматычныя лініі. Націсні кнопку, і машыны зробяць патрэбную дэталь, патрэбны станок. Гэта захапляла і натхняла. І хоць даводзілася новую тэхніку рабіць яшчэ старым спосабам, але тое, што выходзіла з рук чалавечых, ужо нагадвала тую фантастычную тэхніку, якая неўзабаве прыйдзе на змену старой.

Спачатку збіралі простыя станкі для шліфоўкі [illegible]

Першы такі ўзорны станок было даручана збіраць Аніхімоўскаму. [illegible] нараджэння аўтамата. Вядома, пры той умове, калі ён сапраўдны, савецкі чалавек. Тады ў час зборкі ён уносіць свае прапановы, змены ў чарцяжы, пакуль, нарэшце, не дамагаецца бездакорнай работы станка.

Неяк Анатоль збіраў станок для шліфоўкі цыліндрычных валікаў. Гэта быў першы ўзор такога станка. Выпрабоўвалі асобныя вузлы, манціравалі на станіну. Усё ішло як след. І раптам штосьці сталася з сістэмай гідраўлікі. Зліў масла не забяспечваў нармальную работу станка. Канчаўся рабочы дзень. Цэх апусцеў, толькі ля стэнда, дзе працуе Аніхімоўскі, па-ранейшаму кіпела работа. Сюды прыйшоў слесар Анатоль Сіманаў, які павінен быў збіраць гэткі ж станок, і канструктар Уладзімір Мельнікаў. Правяралі чарцяжы, збіралі і разбіралі гідраўлічную сістэму. Што здарылася? Чаму не забяспечваецца зліў масла? Хто вінаваты? Канструктары ці зборшчыкі? На хаду робяцца замеры, вылічэнні. А час бяжыць непрыкметна. І, нарэшце, памылка знойдзена. Канструктары дрэнна разлічылі сячэнне труб. Тэрмінова робяцца новыя трубы, манціруюцца, Аніхімоўскі пачынае выпрабоўваць станок, і працуе ён цяпер бездакорна.

Азірнуліся. На двары цёмна. Не чуваць гулу завода. Цішыня. Глянулі на гадзіннік і здзівіліся—няўжо працавалі да трох гадзін ночы? Адчувалі стомленасць, але былі ўзрушаныя і радасныя.

Імкненне да творчасці—адна з адметных рыс Анатоля. У новым станку, які Анатоль збірае цяпер, маслёнка па чарцяжу была зроблена за махавіком. Калі б Анатоль па-казённаму паставіўся да сваіх абавязкаў, так і засталася б яна на вызначным месцы. Але Аніхімоўскі не з тых, для каго чарцёж догма.

Неўзабаве ён паклікаў тэхнолага, прадстаўніка праектнай арганізацыі:

— Лічу неабходным маслаправод перанесці вось сюды. Інакш, бачыце, што атрымліваецца. Каб змазаць станок, трэба лезці за махавік. Гэта і нязручна і небяспечна.

Тэхнолаг ухваліў прапанову слесара, у чарцяжы ўнеслі адпаведныя змены. Такіх заўваг Аніхімоўскім зроблена нямала.

— Гэта ваш абавязак заўважаць усе недахопы?—пытаюся ў Анатоля.

Прыладжваючы шліфавальны камень, ён адказвае:

— Гледзячы, што разумець пад абавязкам. Фармальна—мая справа сабраць станок згодна чарцяжа. Але ж хіба пройдзеш міма, калі бачыш, што можна зрабіць лепш.

— Вы што-небудзь атрымліваеце за гэта?

Аніхімоўскі крыху збянтэжаны маім недарэчным пытаннем.

— Проста станок будзе лепшым і людзі, якія на ім будуць працаваць, скажуць: добры станок зрабілі беларусы!..

ДЗЕНЬ ЗА ДНЁМ набліжаемся мы да камунізма. Яго яркія агні, нібы тыя пражэктары, асвятляюць нам шлях. «Вось яна будучыня»,—гаворым мы, чытаючы праект новай Праграмы партыі. І мы верым, што пройдзе яшчэ дзесяць, дваццаць год, і камунізм увойдзе ў кожны наш дом. Увойдзе не тым прывідам, што блукаў па Еўропе сто год назад, а адчувальна, бачна, у выглядзе магутнай тэхнікі, эканомікі і культуры.

І тым хутчэй прыйдзе да нас камунізм, чым больш будзе вось такіх сціплых, адданых, сумленных і шчырых людзей, як Анатоль Аніхімоўскі.

ДРУГОЕ ВЫДАННЕ

У рэспубліцы працягваецца падпіска на другое выданне збору твораў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Яны будуць выдадзены ў выдавецтве Акадэміі навук БССР. Ужо цяпер у гарадах і вёсках Беларусі налічваецца шэсць тысяч падпісчыкаў. Творы класікаў беларускай літаратуры добра вядомы ў нашай краіне. Нядаўна ў Рэспубліканскі магазін падпісных выданняў былі прысланы патрабаванні на падпіску з горада Палярны, саўгаса «Арктыка» Мурманскай вобласці і інш.

У бліжэйшы час выйдуць з друку першыя два тамы Я. Купалы і першыя тры тамы Я. Коласа.

Нашы госці

ПЕСНІ І ТАНЦЫ ЧЫЛІ

Іх усяго восем — жыццярадасных, спрытных, стройных, дзяўчат і хлопцаў з далёкага Чылі. Апранутыя ў нацыянальныя пончa, саламяныя капелюшы, сандалі, ніцяныя панчохі, простыя і рознакаляровыя сарочкі, яны з цудоўнай шчырасцю і грацыяй паказваюць яркія сцэны з жыцця свайго народа. Танцуюць, спяваюць, пляскаюць у далоні, іграюць на гітарах, размаўляюць... Ва ўсім гэтым няма нічога тэатралізаванага, знешне паказнога, надуманага. Іменна так чылійскія сяляне раскрываюць у танцах і песнях свае пачуцці: то весялосць і захапленне жыццём, то смутак і роздум. І таму ўсе гэтыя мелодыі і танцавальныя малюнкі такія зразумелыя і блізкія нам.

Усе танады, рэфалосы, чапекаа, сахурыяны, якія бачылі і чулі мінчане на нядаўніх канцэртах чылійскай фальклорнай групы «Кункумен («Спяваючая вада»), нарадзіліся як жанры нацыянальнай музыкі і харэаграфіі у самім жыцці народа, і ў гэтым іх вялікая каштоўнасць для музычнай культуры свету.

Ансамбль «Кункумен», лаўрэат VI Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў у Маскве, з'яўляецца палымяным прапагандыстам нацыянальнай народнай творчасці. Усе нумары яго праграмы грунтуюцца на фальклорных запісах музыкі і танца, зробленых у правінцыі Кансэпсьён, на астравах Чылоэ, Паскуа і ў іншых раёнах Чылі. Зрабілі гэтыя запісы Аляксандра Ройэс, Марыя Сепульведа, Ізабель Сора, Аманда Акунія, Віялета Пара і Маргот Лаёла. Апошняя — выдатная фальклaрыстка і педагог Чылійскага універсітэта—таксама прымае ўдзел у канцэртах. Яе выкананне мае адну цікавую якасць—здаецца, што песні, якія яна спявае пад уласны акампанемент на гітары, тут жа, непасрэдна пры вас, нараджаюцца. Выканаўца арганічна жыве ў атмасферы тых падзей, аб якіх гаворыцца ў песні. Іменна так гучаць у вуснах Маргот Лайола песні—«Сасу, сасу», «Інана», «Марыяна» і іншыя маленькія народныя паэмы аб дзявочым каханні, аб прыгажосці кветак і г. д.

Гледачам спадабалася шмат нумароў ансамбля «Кункумен». Тут і цудоўная «Эксуспіра» ў выкананні Віктора Хара, і пабудаваная на трапных назіраннях за птушкамі харэаграфічная паэма «Пекен», і сялянская рэфалоса з хусткай, і танец-гульня з бутэлькамі і шмат інш.

Нельга было без хвалявання слухаць у выкананні чылійскіх гасцей «Падмаскоўныя вечары» Салаўёва-Сядога. Яны спявалі песню на рускай мове, выказваючы гэтым свае сяброўскія пачуцці да народаў Савецкай краіны.

І. ІНІЧ.

Вядомая чылійская выканаўца народных песень Маргот Лайола.
Фота С. ЧЫРЭШКІНА.

СУСТРЭЧА АРТЫСТАЎ

Мінск наведаў Чылійскі ансамбль танца і песні «Кункумэн» («Спяваючая вада»). Мастацкі кіраўнік—Раланда Аляркон. У складзе ансамбля — вядомая выканаўца чылійскіх народных песень, збіральніца фальклору Маргот Лайола. Чылійскія артысты пазнаёмілі мінскіх гледачоў з самабытным мастацтвам народа далёкай лацінаамерыканскай краіны.

Госці з Чылі сустрэліся з калектывам Беларускага дзяржаўнага народнага аркестра (здымак справа). Яго мастацкі кіраўнік І. Жыновіч пазнаёміў гасцей з гісторыяй аркестра, расказаў аб яго далейшых творчых планах.

Чылійскія артысты з цікавасцю знаёміліся з беларускімі музычнымі народнымі інструментамі. Аркестр пад кіраўніцтвам І. Жыновіча выканаў творы беларускай народнай музыкі. Перад гасцямі выступіла салістка Белдзяржфілармоніі А. Балацкая.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

Нгуен Тхань ЛОНГ

ВЯСНОВАЯ ВЕСТКА

Гэты твор маладога в'етнамскага пісьменніка ўпершыню надрукаваны ў газеце «Кыу куок» («Вызваленне Радзімы»).

АПАВЯДАННЕ

Адпраўляючы паштоўку, Куэн не спадзяваўся, што яна дойдзе па адрасу. Колькі іх ён ужо адправіў, а адказу ўсё няма і няма! Там, па той бок часовай дэмаркацыйнай лініі, людзі дарэмна чакалі вестак з Поўначы, ды і самі не мелі магчымасці пасылаць пісьмы сваякам і знаёмым. Аднак Куэн, як і ўсе яго армейскія таварышы, упарта ўвесь час пісаў. Ён ведаў, што пісьмы не даходзяць, але, нягледзячы на гэта, адчуваў асалоду, хай сабе горкую і няўцешную, праводзячы вольную часінку над лістом паперы. У гэтыя хвіліны ён, імкнучыся ў марах да каханай, гутарачы з ёю, уяўляў сабе яе аблічча. І гэтыя маўклівыя гутаркі прыносілі яму нейкую ўцеху. Што зробіш, калі ворагі аддзялілі іх адзін ад аднаго...

Адсылаць дазвалялася толькі паштоўкі, тэкст якіх не перавышае пяці радкоў. І, падумаўшы, на гэты раз Куэн напісаў: «Дарагая Ван! Думаю пра цябе... Заўжды, заўжды думаю пра цябе, каханая!»

Горкія няпрошаныя слёзы паказаліся на яго вачах. Ён схаваў паштоўку ў кішэню, кінуўся на ложак і нацягнуў на галаву коўдру...

У дзяцінстве Куэн любіў бадзяцца па джунглях, залазіць на парослыя мангравымі лясамі ўзгоркі, шукаць маленькія, светлыя і спакойныя азярцы з халоднай крынічнай вадой. Ён доўга стаяў каля іх, кідаючы час ад часу ў бяздонную глыбіню дробныя каменьчыкі. Каменьчыкі працінаді празрыстую тоўшчу вады і ішлі на дно; з глыбіні чуваць было глухое булькание. Але сустракаліся і такія глыбокія азярцы, што, колькі б ён ні чакаў — булькання так і не было. Тады яму чамусьці раптам рабілася сумна, і ён ішоў прэч ад гэтых нямых азёр.

Ужо калі ён стаў дарослым — захоўваў у душы ўспаміны пра свае блуканні па горных азярцах, звязваючы з імі нейкія наіўныя забабоны дзіцячых год. І цяпер, апускаючы паштоўку ў паштовую скрынку, Куэн міжволі ўспомніў тыя далёкія гады, калі ён кідаў каменні ў глыбокае возера і дарэмна чакаў рэха ў адказ. Цяпер ужо не возера, а паштовая скрынка заставалася глухой да яго заклікаў.

Стары паштмайстар павета Там Лап, што знаходзіцца на поўдні краіны, не быў старанным чыноўнікам. Кожную раніцу яго наведваў мясцовы жандар, худы і барадаты, з вечна задраным да неба носам. Побач з ім, ляніва махаючы хвастом, нязменна бег стары калматы сабака. Жандар прыходзіў правераць пошту. Звычайна ў павет прыходзіла ад пяцідзесяці да сямідзесяці пісем — пераважна службовыя і воінскія. Але здараліся дні, калі іх было ўсяго з паўдзесятка. Жандар уваходзіў у пакойчык канторы, сядаў проста на стол і важна, не спяшаючыся, пачынаў праглядаць карэспандэнцыю. Падазроныя пісьмы ён тут жа адкрываў, прачытваў і, калі не знаходзіў нічога крамольнага, клаў ізноў у канверт; іншыя ж засоўваў у кішэню. Пасля, не развітваючыся, адыходзіў. Тады надыходзіла чарга паштмайстра. Ён кідаў падазроныя позірк на стос пісем, што засталіся; у іх ужо не было нічога «цікавага». «Ну і ліха з імі!»—ён браўся лаяць усіх на свеце, вышукваючы такія выразы, якія свет наўрад ці чуў.

Здаралася, трошкі выпіўшы, стары спаў да наступнай раніцы. Але ў тую ноч ён не мог заснуць. Варочаючыся на сваёй убогай падсцілцы, паштмайстар бурчаў, спакутваны бяссонніцай: «Што ж на самай справе здарылася, што я не магу заснуць?» І ён успомніў пра пачак паштовак, атрыманых увечары. Іх было трынаццаць, гэтых паштовак, падобных адна да адной, нібы блізняты, кожная толькі па пяць радкоў. Звычайныя словы паўтараліся ў гэтых паштоўках: «здароў», «мы здаровы», «жывём добра», «не хвалюйся», «памятаю»... «Здэцца, нічога асаблівага, — разважаў стары, — а ўсё ж хто атрымае іх, пэўна ўзрадуецца!»

Сон так і не прыходзіў. Няўжо гэтыя паштоўкі сталі прычынай ягонага неспакою? А можа, ён раўнаваў? Камусьці пішуць і пішуць, знаходзяць цёплыя словы, а яму... Яму ніхто не піша. На ўсім белым свеце не засталося ніводнае жывое істоты, якая раптам успомніла б пра яго. Быў, праўда, у яго сын, таксама паштмайстар, але адзінае пісьмо, якое стары даставіў самому сабе, паведамляла пра яго пагібель.

Стары ўстаў са свайго ложка, запаліў капцілку і, не спяшаючыся, яшчэ раз перачытаў усе трынаццаць паштовак. Вочы яго самі сабой затуманіліся слязьмі. Ён нездаволена кіўнуў сівой галавой, правёў рукамі па вачах і дрыготнымі пальцамі стаў разгладжваць паштоўку са словамі: «Заўжды, заўжды думаю пра цябе, каханая!» Хто ён, гэты юнак, у словах якога столькі болю і горычы, столькі надзеі і трывогі? Хутчэй за ўсё, жаніх, бясконца закаханы ў сваю нявесту. А можа муж? Так... Не вельмі лёгка зрабіць так, каб яна прачытала гэтыя пяць радкоў. Ой, як нялёгка гэта зрабіць! Прыйдзе жандар і пэўна панясе паштоўку з сабой. А не ён, дык вясковы стараста ці яшчэ хто-небудзь зацікавіцца, хто гэта так пакутуе на Поўначы па дзяўчыне Ван!

Стары пасядзеў яшчэ, падумаў і схаваў апошнюю з трынаццаці паштовак у кішэню. Ён ужо цвёрда вырашыў, што сам адшукае вёску і тую дзяўчыну, якой адрасавана пісьмо.

На наступны дзень апоўдні стары паштмайстар сеў на свой дапатопны веласіпед і рушыў у дарогу. Праз некалькі гадзін ён пад'язджаў да вёскі Там-К'еў. Знайшоў патрэбны дом, адчыніў весніцы і адразу ж убачыў маладую жанчыну, занятую мыццём бялізны. Падумаўшы чамусьці, што гэта і ёсць тая, каго ён шукае, стары гукнуў:

— Гэй, Ван!

Дзяўчына выпрасталася, здзіўлена пазіраючы на незнаёмага. Але не паспела яна загаварыць, як стары паспешліва сунуў ёй у кішэню паштоўку і хутка выйшаў на вуліцу, прамармытаўшы: «Ад мужа!» Дзяўчына паглядзела здзіўленым, разгубленым позіркам на дарогу, па якой аддаляўся веласіпед. «Ад мужа! Ад якога мужа? Дзіўна...» У яе было шмат жаніхоў: адны пісалі сентыментальныя пісьмы, другія — прыносілі падарункі, трэціяназалялі праз старасту вёскі, чацвёртыя цягаліся ўслед за маці па кірмашы, лісліва называючы яе «матухнай»... Але ўсім ім бацька адказваў адно і тое ж: «Яна даўно сасватана!» А маці неяк параіла: «Напішы пісьмо — нібыта мужу, і адпраў праз гэтых блазнюкоў». Але потым казала: «А можа, і з іх хто-небудзь табе ўпадабаецца... Вельмі ж я непакоюся за цябе, дачушка!»

Не, Ван нізавошта не выйдзе ні за кога з гэтых панскіх сынкоў, хоць бі яе, хоць у турму саджай!

Маці ўсё дапытвалася:

— Але каго ж ты, нарэшце, любіш?

Ван маўчала, але аднойчы не вытрымала і сказала: «Куэна!»— і адразу ж засаромелася, спалохаўшыся, што гэта дойдзе да яго. Але яе каханы быў завельмі далёка, каб пачуць пра гэтае прызнанне. Можа, ён меў да яе толькі пачуццё таварыскасці? Яны ж пра каханне ніколі не гаварылі. Але ж хто мог ведаць, што так усё павернецца?

Зрэдку Ван заходзіла да сваякоў Куэна, але кожны раз, калі яна хітрыкамі старалася даведацца што-небудзь пра каханага, аказвалася, што яго сям'я не мае ніякіх вестак ад яго.

Калі незнаёмы стары вымавіў: «Ад мужа», Ван хутчэй спалохалася, чым здзівілася: вясковыя «жаніхі» нярэдка без усялякіх на тое падстаў называлі сябе мужамі. А ці не тоіць пісьмо якога жарту? Яна хутка прайшла на сваю палавіну і з хваляваннем дастала з кішэні паштоўку. Почырк Куэна яна пазнала адразу, а калі прачытала словы: «Дарагая Ван! Думаю пра цябе... Заўжды, заўжды думаю пра цябе, каханая!», дык сілы пакінулі яе. Дзяўчына апусцілася на цыноўку і, уткнуўшыся тварам у паштоўку, заплакала. Гэтыя першыя радкі кахання прынеслі ёй нясцерпны боль. Яна адчула сябе адначасова і шчаслівай і няшчаснай.

Пачуўшы яе плач, маці з трывогай убегла ў пакой. Бацька сярдзіта пастукаў па стале, клікаючы жанчын, і, не дачакаўшыся, сам пайшоў да іх.

— Што гэта? — ён узяў з рук маці паштоўку. — Паштоўка? — старыя маршчыністыя рукі раптам задрыжалі...

* * *

Таварышы! Тыя, што жывуць разам з Куэнам! Перадайце ўсім радасную вестку: ён ажаніўся. Так, так — ажаніўся!

На наступную раніцу пасля атрымання паштоўкі бацька Ван апрануў святочны касцюм, узяў з сабой дарагую вестку і накіраваўся да бацькоў Куэна.

Радасць была незвычайная, яна ажывіла ўсю сям'ю. Маці Куэна завіхалася, гаварыла пра тое-сёе, а пасля проста перайшла да справы.

Заручыны адбыліся напярэдадні Новага года. Яшчэ задоўга да світання матухна Куэна пабудзіла сваіх дзяцей: «Уставайце, уставайце! Спяшайцеся сустракаць нявесту!» І калі за кустамі саду з'явілася Ван у суправаджэнні бацькоў і старога паштмайстра, якога яна ледзь адшукала, малыя выбеглі з дому, гучна вітаючы яе: «Нявеста ідзе! Нявеста!»

* * *

Куэн, віншую цябе! Жадаю табе вялікага шчасця!

Пераклаў Б. РАНІН.

Заўтра—16-ая гадавіна з дня абвяшчэння Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнам

СЛОВА, ВАСТРЭЙШАЕ ЗА МЕЧ

Новая дэмакратычная літаратура В'етнама складваецца і развіваецца на аснове багатых традыцый, адлюстроўваючы вялізны гістарычны вопыт народа — і перш за ўсё яго рэвалюцыйны вопыт.

У мінулым багацейшыя мастацкія традыцыі в'етнамскага народа развіваліся галоўным чынам у фальклоры і тэатры. Але літаратура не была бясплённай. Так, параўнальна нядаўна знойдзены творы паэта XVI стагоддзя Нгуена Чая. Характэрнейшыя рысы в'етнамскай літаратуры з даўніх часоў—народнасць зместу і формы. Любімы паэт в'етнамскага народа Нгуен Зу (1765—1820) звяртаецца да адлюстравання думак і пачуццяў простых людзей у паэме «Енкі змучанай душы». Тут станоўчым героем выступае адзін з кіраўнікоў сялян-паўстанцаў Ты Хай, які гаворыць словы, што пазней сталі крылатымі: «Калі славу асілка заваяваў, дык не даруеш крыўдзіцелю, бачачы самавольства». Нгуен Зу завяшчаў в'етнамскай літаратуры шчыры дэмакратызм і нязменную цікавасць да навакольнай рэчаіснасці. Хоць Нгуен Зу яшчэ карыстаўся кітайскай іерагліфікай і ў многіх сюжэтах пераклікаўся з творчасцю вялікіх кітайскіх паэтаў Ду Фу і Цюй Юаня, ён апісваў «тое, што бачыў на свае вочы на шляху, дзе праца чалавека не корміць і аднаго рота».

У часы французскага каланіяльнага панавання літаратура на в'етнамскай мове была дыскрымінавана і выдавалася абмежаванымі тыражамі. Толькі ў 30-я гады ў Кампартыі В'етнама з'явіліся некаторыя легальныя магчымасці для выпуску часопісаў і газет. На старонках штотыднёвіка «Тэу тхует тхы бан» пачынае весціся палеміка між прыхільнікамі «чыстага мастацтва» і мастацтва дзеля жыцця. Выходзіць з друку кніга Хай Чжу «Пісьменнік і грамадства», у якой асэнсоўваецца значэнне творчага прыкладу М. Горкага і А. Барбюса для в'етнамскай інтэлігенцыі. Спрэчкі рамантыкаў і рэалістаў у в'етнамскай літаратуры 30-х гадоў атрымалі сваё вырашэнне ў станаўленні і развіцці рэвалюцыйнай літаратуры. Вялікае значэнне набыла ў гэтыя гады творчасць Нгуен Хонга, аўтара праблемных аповесцей «Дні дзяцінства» і «Кітайская маці». Нашаму чытачу добра вядома яго аповесць «Зладзейка», гераіня якой, в'етнамская дзяўчына Бінь, апускаецца на самае дно жыцця толькі таму, што хацела знайсці права на працу.

У тыя ж гады, калі рэалістычная в'етнамская літаратура падводзіла чытача да ўсведамлення таго, што жыццё павінна змяніцца, значным творчым дакументам з'явіўся «Турэмны дзённік» Хо Шы Міна. Яшчэ намнога раней Нгуен Ай Куок — такое ўласнае імя Хо Шы Міна—скарыстоўваў журналістыку і тэатр у палітычнай барацьбе. Так, супрацоўнік Марселя Кашэна, удзельнік турскага з'езда камуністаў, з'явіўся аўтарам камедыі «Бамбукавы дракон» — саркастычнага памфлета на марыянетку Кхай Дзіня. Гэтая п'еса Хо Шы Міна нібы тэатралізаваная в'етнамская прымаўка: «Прыкідваўся драконам, ажно — чарвяк».

«Турэмны дзённік» Хо Шы Міна, як піша П. Антакольскі, які зрабіў яго здабыткам савецкага чытача, — гэта каля ста чатырохрадкоўяў вялікай чалавечай праканальнасці і паэтычнай сілы. Аўтар апісаў тое, што акружала рэвалюцыянера, тое, чым жыў народ. Перад намі паўстае жыццё ва ўспрыняцці вязня, закутага ў ножныя і шыйныя кайданы, але не зламанага, — ён усё змагаецца, нягледзячы ні на што.

У гадзіны бяссоніцы, у зняволенні, перад яго вачыма паўстае надзея ўсіх працоўных зямлі — пяцікутная зорка.

Няхай мы загінем — але
мы не рабы.
Развінайся, чырвоны сцяг
барацьбы!

На вялікі шлях разам з вызваленнем народа Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнам выйшла яго сучасная літаратура. Як гаворыць сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў ДРВ Нгуен Конг Хоан, зусім натуральна, што літаратура паўночнага і паўднёвага В'етнама — адна, бо дзвюх в'етнамскіх літаратур — няма і не можа быць. Усё таленавітае атрымлівае ўмовы для творчага развіцця толькі на Поўначы — у ДРВ. Што ж датычыць пісьменнікаў, якія жывуць на Поўдні, ва ўмовах тэрору Нго Дзінь Дзьема, дык яны могуць бачыць свае творы надрукаванымі толькі ў ДРВ. Нгуен Конг Хоан называе як прыклад гэтага «Зборнік вершаў Поўдня», які выйшаў у сталіцы ДРВ Ханоі. Гэты зборнік цалкам складзены з твораў, прысланых з-за 17-й паралелі.

Нгуен Конг Хоан, вядомы, як аўтар зборнікаў прозы «Цёмныя і светлыя карціны» і «Неба прасвятлела», гаворыць пра тое, што менавіта ў жанры кароткага апавядання фіксуецца хуткаплынная рака Жыцця, аўтарам удаецца адгукнуцца на надзённыя праблемы і выказаць іх у формах, блізкіх да прывычных «ка зао» — своеасаблівых алегорый.

І апошні час значных поспехаў дасягнулі тэатр і драматургія Дэмакратычнага В'етнама. У п'есе Быу Цьена «Людзі застаюцца на месцы» выразна паказана, як сапраўдныя людзі знаходзяць сваё месца ў барацьбе народа. Малады драматург шмат у чым прадбачыў канфлікт, які лёг у аснову шматпланавага рамана Грэма Грына «Ціхі амерыканец». Драма «Дахаты, на Поўнач!» маладога драматурга Нго Хюі Куанга паказвае, як патрыёты, працоўныя В'етнама перастаюць быць бежанцамі і перамешчанымі асобамі, вяртаюцца да роднага ачага ўсёй нацыі — на Поўнач.

Нашаму маладому чытачу добра вядома аповесць Фунг Куана «Уцёкі з Пула Кандора», у аснову якой пакладзена гісторыя смелага пераходу патрыётаў з Поўдня на Поўнач.

Тут жа варта адзначыць, што чытачы ўсяго свету атрымліваюць уяўленне пра самыя значныя падзеі ў В'етнаме і з нацыянальнай, і з замежных літаратур, і з савецкай. Перш за ўсё назавём такіх аўтараў, як Леа Фігер, Павел Антакольскі, Уладзімір Салаухін, Грэм Грын, Фрыц Іензен. Нашаму беларускаму чытачу добра вядомы раман В. Жулаўскага «Чырвоная рака».

В'етнамскія пісьменнікі мелі вялікую маральную падтрымку ў іх пачэснай справе на Ташкенцкай канферэнцыі пісьменнікаў Азіі і Афрыкі.

У сваім развіцці в'етнамская літаратура не адмяжоўваецца ад сусветнай культуры. Вядзецца значная перакладчыцкая і выдавецкая работа. Пакуль што пераклады ажыццяўляюцца праз мовы-пасрэднікі: рускую, кітайскую, французскую, англійскую. Але справа гэтая пашыраецца і ўдасканальваецца. У пісьменніцкім асяроддзі актыўна абмяркоўваюцца пытанні стылю і майстэрства, бо пісьменнікі новага В'етнама верныя народнай мудрасці, занатаванай у прымаўках: «Мова вастрэйшая за меч», «Мова дапамагае знайсці дарогу», «Слова—без крылаў, але лятае».

Увесь шлях, пройдзены літаратурай В'етнама, пераконвае нас, што сапраўднае мастацкае слова вастрэйшае за меч, калі яно належыць народу.

Д. ФАКТАРОВІЧ.

З в'етнамскіх скульптур. Партызанка.

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва—3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 00343

Друкарня імя Сталіна.